

Vejledning til inatsisartutlov om magtanvendelse inden for det sociale område - afsnit III om voksne

Indholdsfortegnelse

(Indholdsfortegnelsen refererer til punkter i vejledningen)

	Indledning	1
Kapitel 1	Intentionerne bag reglerne om magtanvendelse	
	De politiske intentioner	2
	Oversigt over det retlige grundlag	3
	Ikrafttrædelse	4
	Det holdnings- og værdimæssige grundlag	5
Kapitel 2	Det generelle retlige grundlag	
	Grundlovens § 71	6
	Inddragelse af pårørende eller andre	7
	Magtanvendelse - indgreb i den personlige selvbestemmelsesret	8
	Samtykkebegrebet	9
Kapitel 3	Magtanvendelse – Pædagogisk vejledning	
	Indledning	10
	Pædagogiske principper	11
	Eksempler	12
	Generelle tryghedsskabende initiativer	13
Kapitel 4	Myndighedsstruktur m.v.	
	Myndighedsstruktur og myndighedsudøvelse	14
	Udførelse af opgaverne	15
	Naalakkersuisoq for Families afgørelser	16
	Sagsbehandlingstid	17
Kapitel 5	Anvendelsesområdet	
	Personkredsen	18
	Boformen er uden betydning	19
	Samtykke til foranstaltninger - § 3	20
Kapitel 6	Forudsætninger for magtanvendelse	
	Personlig omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand	22
	Nødvendig faglig dokumentation	23
	Frivillig medvirken	24
	Mindsteindgrebsprincippet	25
	Skånsom og kortvarig magtanvendelse	26
Kapitel 7	Værgens rolle i sager om magtanvendelse	
Kapitel 8	Fastholdelse	
	Anvendelsesområdet for § 32 og § 33	28
	Nærliggende risiko for væsentlig personskade	29
	Absolut påkrævet	30
	Beslutning om og klage over indgreb truffet i medfør af § 126	31
	Anvendelsesområde for § 33, fastholdelse i hygiejnesituationer	32
	Fysisk støtte	33
Kapitel 9	Alarm- eller pejlesystemer og særlige døråbnere samt tilbageholdelse	
	Anvendelsesområde	34
	Risiko for personskade	35
	Påkrævet	36
	Alarm- eller pejlesystemer	37
	Personlige	38
	Sammenhæng med § 34	39
	Afgrænset periode	40
	Særlige døråbnere	41
	Tilbageholdelse i boligen	42
	Nærliggende risiko for væsentlig personskade	43
	Absolut påkrævet	44
	Sammenhæng med § 31, stk. 4	45
	Afgrænset periode	46
	Advokatbistand	47
Kapitel 10	Anvendelse af stofselser	
	Nærliggende risiko for væsentlig personskade	49

	Absolut påkrævet	50
	Periode	51
	Kommunalbestyrelsens kompetence – klageadgang	52
	Den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne	53
	Den socialpædagogiske hjælp og pleje, der har været iværksat før indstilling om iværksættelse af indgreb	54
	Den forventede periode, i hvilken foranstaltningerne vil være nødvendige	55
Kapitel 11	Pårørendes og den eventuelle værgers bemærkninger til foranstaltningen	56
	Flytning uden samtykke	
	Anvendelsesområde for § 36, stk. 1	57
	Absolut påkrævet for at give den nødvendige hjælp	58
	Uforsvarligt at undlade flytning - væsentlig personskade	59
	Borgere med en psykisk funktionsnedsættelse af fremadskridende karakter, der ikke er i stand til at tage stilling til et forslag om flytning, § 36, stk. 2	60
	Forholdet til boliglovgivningen	61
	Forholdet til myndighedsloven	62
	Advokatbistand	63
Kapitel 12	Om kommunalbestyrelsens adgang til at træffe afgørelse om besøgsrestriktioner	
	Formål og målgruppe	64
	Boligtyper omfattet af reglerne	65
	Besøgsrestriktioner på fællesboligarealer	66
	Regulering af besøg i den del af boligen, som beboeren alene råder over	67
	Beslutningskompetence	68
	Foreløbige afgørelser	69
	Afgørelsen	70
	Klageadgang	71
Kapitel 13	§ 41, sagsbehandlingsregler - indgreb efter § 36	
	Naalakkersuisoq for Families kompetence	72
	Kommunalbestyrelsens indstilling	73
	Redegørelse for den hidtidige indsats m.v.	74
	Redegørelse for indretningen af den nye bolig m.v.	75
	Redegørelse for bemærkninger til flytningen	76
	Ægtefællens særlige klageadgang	77
	Værgebeskikkelse	78
	Fuldbyrdelse af afgørelse om flytning	79
Kapitel 14	Klageregler og tilsyn	80
	De almindelige klageveje	81
	Klage til Det Sociale Ankenævn – optagelse i særlige botilbud uden samtykke	82
	Førsteinstansafgørelse m.v.	83
	Opsættende virkning	84
	Domstolsprøvelse m.v.	85
	Tilsyn	86
	Tilsyn efter grundlovens § 71	87
Kapitel 15	Registrering og indberetning	88
	Kommunalbestyrelsens vurdering	89
Kapitel 16	Nødværge og nødret	90

Indledning

1. I denne vejledning uddybes reglerne i afsnit III i inatsisartutlov om magtanvendelse inden for det sociale område.

Kapitel 1

Intentionerne bag reglerne om magtanvendelse

De politiske intentioner

2 Det har været hensigten med inatsisartutlov om magtanvendelse inden for det sociale områdes afsnit III (magtanvendelsesloven), at styrke retssikkerheden for voksne, der er berørt af reglerne om tvangsmæssige foranstaltninger inden for den sociale lovgivning. Behovet for at styrke retssikkerheden gjaldt dels den personkreds, der lovligt kan underkastes tvangsmæssige foranstaltninger, nemlig personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, og dels det personale, der arbejder med denne persongruppe.

Det grundlæggende holdningsmæssige tema bag lovgivningen er at tvangsmæssige foranstaltninger så vidt muligt undgås.

Ønsket om at styrke retssikkerheden er bl.a. udmøntet i:

- Positivt afgrænsende regler for lovlige indgreb i selvbestemmelsesretten, §§ 30-40.
- Særlige retsgarantier i form af sagsbehandlings- og klageregler samt regler om domstolsprøvelse, §§ 41-47.

Efter bestemmelsen i magtanvendelseslovens § 1 er hensigten med reglerne at begrænse magtanvendelse til det absolut nødvendige. Mulighederne for efter reglerne i §§ 30-40 at iværksætte tvangsmæssige foranstaltninger skal derfor betragtes som en undtagelse.

Oversigt over det retlige grundlag

3. For arbejdet med persongrupper, som ikke formodes at være i stand til at tage vare på egen tilværelse, gælder det, at der påhviler de sociale myndigheder en pligt til at tilbyde disse mennesker pleje, omsorg og socialpædagogisk hjælp.

Reglerne i magtanvendelseslovens afsnit III gælder uanset boform eller dagtilbud. Reglerne omfatter derfor også private hjem, hvor der f.eks. ydes praktisk hjælp.

Ikrafttrædelse

4. Vejledningen finder anvendelse fra offentliggørelsen.

Det holdnings- og værdimæssige grundlag

5. Grundlaget for magtanvendelseslovens bestemmelser er respekten for individets integritet uanset den enkeltes psykiske funktionsevne. Både holdningsmæssigt og retligt er udgangspunktet derfor princippet om den personlige friheds ukrænkelighed. Dette princip er lovfæstet i grundlovens § 71 og er desuden anerkendt i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, ligesom det indgår i den FN-konvention om rettigheder for personer med handicap.

Det overordnede formål med bestemmelserne er at øge retssikkerheden for mennesker med nedsat psykisk funktionsevne, dvs. mennesker, der som følge af nedsat psykisk funktionsevne ikke er i stand til selv at tage vare på egen tilværelse, og som ofte ikke er i stand til at give et gyldigt samtykke. Også for de personalegrupper, der arbejder med disse borgere, er reglerne med til at sikre det grundlag, arbejdet udføres på. Med reglerne styrkes dermed retssikkerheden både for borgerne og for det personale, der møder borgerne i deres arbejde.

Hensynet til den enkelte kan dog ikke alene afgøres ud fra overvejelser om selvbestemmelsesretten. I en række situationer vil det være relevant og nødvendigt at overveje hensynet til den enkeltes værdighed og sociale tryghed, ligesom hensynet til andre – f.eks. en ægtefælle – skal indgå i den samlede vurdering af, hvordan omsorgen skal tilrettelægges. Det er en del af den sociale tryghed, at der er andre, der tager vare på én, hvis man har behov for det.

Respekten for den enkeltes personlige integritet og frihed er således en samlet konkret afvejning af forskellige ofte modstridende hensyn. Når f.eks. personer med demens, eller personer der er udviklingshæmmede forlader boligen uden at være påklædt eller modsætter sig grundlæggende hygiejne, kan det være forbundet med tab af værdighed. Overvejelser om værdighed kan derfor indgå i den samlede afvejning af, hvordan omsorgen tilrettelægges og sikres. Den samlede afvejning af de forskellige hensyn skal dog altid finde sted ud fra en konkret vurdering af den enkeltes forhold.

Når man skal tage stilling i de konkrete situationer, vil man hurtigt erfare, at de forskellige værdier kan »støde sammen«. Når man med magt f.eks. gennemfører et bleskifte i de såkaldte »personlige hygiejnesituationer« vil det være udtryk for, at hensynet til den pågældendes værdighed er vurderet vigtigere end hensynet til selvbestemmelsesretten.

At begrænse en borger med en betydelig og varigt nedsat funktionsevne i at forlade en plejebolig el. lignende vil tilsvarende være et indgreb i selvbestemmelsesretten, men kan også være en sikring af den pågældendes sociale tryghed.

Ved anvendelse af magt er der således tit tale om afvejning af en række modstridende hensyn. Det er derfor vigtigt, at personale og ledelse tilrettelægger omsorgen og beslutningerne herom på en måde, der giver mulighed for en åben dialog om de forskellige hensyn og svære beslutninger.

Hovedreglen er, at magtanvendelse skal undgås, jf. § 30. Når det alligevel som en undtagelse fra hovedreglen kan tillades at anvende magt i en række nøje afgrænsede tilfælde, er det primære formål at afværge risikoen for eller forhindre yderligere personskade, jf. §§ 31 – 40. Hensynet til den enkeltes almene velbefindende kan dog også undtagelsesvis komme på tale i forbindelse med magtanvendelse, jf. § 33, om fastholdelse i personlige hygiejne situationer.

De retssikkerhedsprincipper, reglerne om magtanvendelse og andre indgreb i den personlige frihed bygger på, er:

- Socialpædagogisk bistand, omsorg og pleje går altid forud for magtanvendelse;
- Mindsteindgrebsprincippet, (proportionalitetsprincippet) dvs. den mindst indgribende løsning skal altid have første prioritet;
- Individualitetsprincippet, dvs. indgreb i den personlige frihed skal tilpasses den enkeltes situation og behov, ligesom den enkeltes behov ikke kan begrunde uforholdsmæssige indgreb overfor andre, f.eks. øvrige beboere i en plejebolig, et bofællesskab eller lignende;
- Åbenhed, dvs. det skal være klart for den enkelte eller pårørende eller værge, hvilke beslutninger der træffes og hvorfor, ligesom borgerne generelt bør have adgang til viden om gældende regler og praksis;
- Legalitet, dvs. krav om klar lovhjemmel for indgreb i den personlige frihed;
- Særlige krav til beslutningsgrundlag og klageadgang.

Endelig har målsætningen om øget retssikkerhed betydet, at reglerne om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten er samlet ét sted.

Kapitel 2

Det generelle retlige grundlag

Grundlovens § 71

Grundloven

§ 71. Den personlige frihed er ukrænkelig. Ingen dansk statsborger kan på grund af sin politiske eller religiøse overbevisning eller sin afstamning underkastes nogen form for frihedsberøvelse.

Stk. 2. Frihedsberøvelse kan kun finde sted med hjemmel i loven.

Stk. 3.-5. ...

Stk. 6. Udenfor strafferetsplejen skal lovligheden af en frihedsberøvelse, der ikke er besluttet af en dømmende myndighed, og som ikke har hjemmel i lovgivningen om udlændinge, på begæring af den, der er berøvet sin frihed, eller den, der handler på hans vegne, forelægges de almindelige domstole eller anden dømmende myndighed til prøvelse. Nærmere regler herom fastsættes ved lov.

Stk. 7. ...

6. I grundlovens § 71, stk. 1, 1. pkt., er den personlige friheds ukrænkelighed slået fast. Begrebet frihedsberøvelse omfatter enhver form for indespærring eller internering, hvor et afgrænset område ikke må forlades uden tilladelse. Indespærring omfatter også aflåsning af områder, afdelinger m.v., når den indespærrede ikke fysisk har mulighed for uden videre at forlade området.

Der er derfor tale om frihedsberøvelse, når en beboer i et botilbud, plejebolig eller lignende, som udtrykker ønske om at komme ud, i ord eller handling hindres i at gå ud.

Også den Europæiske Menneskerettighedskonvention og FN's handicapkonvention beskytter den personlige frihed.

Af konventionerne fremgår det, at enhver har ret til frihed og personlig sikkerhed. Det fremgår desuden, at ingen må berøves friheden undtagen i en række nærmere beskrevne tilfælde. Af den europæiske menneskerettighedskonvention fremgår det f.eks. at lovlig frihedsberøvelse af personer kan være for at hindre spredning af smitsomme sygdomme eller lovlig frihedsberøvelse i visse situationer vil kunne finde anvendelse over for personer med en sindslidelse. Endelig gælder det, at enhver, der berøves friheden ved anholdelse eller anden tilbageholdelse, har ret til at indbringe sagen for en domstol.

Den beskyttelse af den personlige frihed, der er fastsat i grundlovens § 71 og i den Europæiske Menneskerettighedskonvention og FN's handicapkonvention, er ikke et generelt forbud mod frihedsberøvelse. Beskyttelsen består derimod i en række krav, dels til den procedure og det retlige grundlag, der skal foreligge, når der skal træffes afgørelse om frihedsberøvelse, dels til den kontrol, der skal kunne iværksættes over for en beslutning om frihedsberøvelse.

Det er således fastsat i grundlovens § 71, stk. 2, at frihedsberøvelse kun kan finde sted med hjemmel i lov. Et eksempel på hjemmel til indgreb i den personlige frihed og selvbestemmelsesret - uden for strafferetsplejen - er inatsisartutlov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien.

Hjemmel til at forhindre en person i at forlade en social boform kan også være en dom til ophold i sikret boform.

I magtanvendelseslovens afsnit III er der foretaget en udtømmende opregning af, hvilke former for frihedsberøvelse der lovligt kan iværksættes over for voksne inden for det sociale område, og under hvilke betingelser foranstaltningerne kan sættes i værk.

Inddragelse af pårørende eller andre

Magtanvendelsesloven

§ 41. Som grundlag for kommunalbestyrelsens afgørelser efter §§ 31, 33, 34 og 35 skal der foreligge:...

4) pårørendes og en eventuel værges bemærkninger til de påtænkte foranstaltninger.

7. Bestemmelsen præciserer, at det er nødvendigt at få det bedst mulige grundlag for den hjælp, der skal gives. Det er derfor vigtigt at inddrage pårørende eller andre, der har et nært kendskab til den pågældende, i beslutningsprocessen. Det kan f.eks. være en ægtefælle, samboer, søskende, børn, en værge eller andre, som er i nær kontakt med den pågældende, som kender ham eller hende godt, har et nært tilknytningsforhold til den pågældende, og som kan varetage den pågældendes interesser. Kommunalbestyrelsen skal derfor påse, om der er andre personer, der kan inddrages i/varetage den pågældendes interesser. Der er tale om at den eller de pårørende skal inddrages i tilrettelæggelsen af omsorgen for den pågældende, uden at den eller de pårørende overtager pågældendes egen selvbestemmelse.

Magtanvendelse - indgreb i den personlige selvbestemmelsesret

8. Princippet om den personlige friheds ukrænkelighed regulerer adgangen til at foretage frihedsberøvelse og til at gribe ind i den personlige selvbestemmelsesret. Hermed ydes beskyttelse af den enkelte persons frihed til at bevæge sig og fungere i normal kontakt med omverdenen.

Et fysisk indgreb i selvbestemmelsesretten er et aktivt indgreb, som sættes i værk overfor en borger, der aktivt modsætter sig eller forholder sig passivt til et konkret tilbud eller opfordring.

Samtykkebegrebet

9. Princippet om den personlige friheds ukrænkelighed indebærer, at hjælp efter det sociale regelsæt som udgangspunkt forudsætter, at den pågældende er indforstået med at modtage hjælpen.

Gyldigheden af et samtykke forudsætter, at det foreligger inden den handling eller undladelse, der er givet samtykke til, udføres. Det er en forudsætning, at vedkommende forstår, hvad samtykket indebærer. Der kan dog kun opstilles meget overordnede retningslinjer for, hvornår den, der samtykker, kan siges at have forståelse for samtykket, dvs. være habil i forhold til det, vedkommende har samtykket i.

Der kan ikke opstilles en fast aldersgrænse, og vurderingen af den enkeltes habilitet beror på en konkret vurdering af personens fysiske og psykiske tilstand. Spørgsmålet er, om man på baggrund af den enkeltes udvikling og dømmekraft kan antage, at pågældende har tilstrækkelig forståelse for betydningen af egne og andres handlinger. Der kan ikke opstilles absolutte grænser, idet vurderingen også er afhængig af foranstaltningens karakter og intensitet.

Det er væsentligt at være opmærksom på, at et samtykke opnået ved tvang eller svig ikke er gyldigt.

Et samtykke er en udtrykkelig eller stiltiende tilkendegivelse om, at en handling godt må foretages.

Et gyldigt samtykke kan således foreligge i form af

- Et udtrykkeligt samtykke, hvor der klart gives udtryk for, at man er indforstået med den pågældende handling. Det kan foreligge skriftligt eller mundtligt.
- Et stiltiende samtykke, hvor den enkeltes signaler og opførsel må tolkes således, at der foreligger et samtykke. For personer med nedsat psykisk funktionsevne kræver det, at man har et godt kendskab til den pågældende person.

Samtykke kan ikke opnås ved passivitet.

Brug af personlige alarm- og pejlesystemer over for personer, hvis nedsatte psykiske funktionsevne er en følge af en erhvervet fremadskridende mental svækkelse (demens) er undtaget fra de særlige regler om beslutning om magtanvendelse i situationer, hvor der foreligger passivitet.

I andre tilfælde, hvor det må antages, at en borger ville have samtykket, hvis det havde været muligt, er der alligevel ikke tale om et gyldigt samtykke, når borgeren ikke er i stand til at give udtryk for sine ønsker, selv om vedkommende ikke modsætter sig foranstaltningen.

Det er vigtigt at være opmærksom på bestemmelserne i lovens § 41 og § 42. I § 41 stilles krav til, hvilke oplysninger der skal foreligge inden kommunalbestyrelsen vil kunne træffe afgørelse i en række situationer at tillade anvendelse af magt.

I § 42, stk. 2, stilles der krav til, hvilke oplysninger en indstilling fra kommunalbestyrelsen til Naalakkersuisoq for Familie skal indeholde, for at Naalakkersuisoq vil kunne træffe afgørelse om, uden borgerens samtykke, at optage denne i et bestemt botilbud. Dette omfatter både aktiv modstand og passivitet.

Indledning

10. Magtanvendelse skal altid være undtagelsen og må aldrig erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand. Omsorgen er og skal være central – at anvende magt overfor andre er meget indgribende og skal derfor så vidt muligt undgås.

I dette kapitel beskrives nogle pædagogiske anbefalinger. Kapitlet er ikke en facitliste, men illustrerer de dilemmaer og overvejelser, man som medarbejder hele tiden må forholde sig til, når man skal samarbejde med mennesker med betydelig nedsat psykisk funktionsevne. Disse dilemmaer og overvejelser kan være med til at kvalificere diskussionen om, hvornår der er pligt til at yde omsorg.

Når man arbejder med mennesker med nedsat psykisk funktionsevne, er der generelt en holdningsmæssig forventning om, at der bliver draget omsorg over for dem, der ikke længere er i stand til at klare sig selv, så disse mennesker opnår den sociale tryghed og værdighed, de har krav på.

Man kan ikke bare passivt se på, at et menneske, med f.eks. svær demens eller et psykisk handicap, som ikke har indsigt i eller kan give udtryk for sit behov for hjælp, mangler den nødvendige hjælp og omsorg. Det er i den forbindelse vigtigt at være opmærksom på, at det er pågældendes eget værdisæt, behov og historie, der skal tages udgangspunkt i, og ikke personalets egne holdninger.

Pædagogiske principper

11. Når den personlige frihed indskrænkes ved brug af metoder eller midler, der i almindelig forstand opfattes som tvang, kan det alene ske på grundlag af et skøn om, at friheden for en person i denne situation vil være til ubodelig skade eller gene for den pågældende selv eller andre.

Stillingtagen til, om der bør kunne foretages indgreb i den personlige frihed, beror på en løbende afvejning af hensynet til den enkeltes selvbestemmelse og hensynet til, at den pågældende ikke skader sig selv eller omgivelserne, og at der i øvrigt kan ydes en hjælp, der er afpasset efter den enkeltes særlige behov.

Dette skøn er en af medarbejdernes allersværeste opgaver, men der er det fælles udgangspunkt, at formålet er at sikre omsorgen for nogle af de allersværeste borgere.

Hvis en persons evner til at klare sig selv fejlvurderes i enten negativ eller positiv retning, kan det i det ene tilfælde betyde, at vedkommende skader sig selv eller andre, og i det andet føre til en unødvendig uselvstændiggørelse.

Udgangspunktet for forståelsen, tilrettelæggelsen og udførelsen af hjælpen til mennesker med betydelig nedsat psykisk funktionsevne er, at de har samme grundlæggende behov, rettigheder og pligter, som alle andre mennesker i samfundet. Men disse personer har ofte behov for hjælp i mange af dagligdagens forhold.

Alle mennesker har behov for at blive oplevet og behandlet på en menneskeværdig måde.

Mange vil opleve, at denne urørlighedszone nedbrydes, når syge placeres på hospitalsgange, eller når man kører et halvnøgent menneske i en kørestol gennem gangarealet i et bofællesskab for at komme til badeværelset.

Det hører også under den socialfaglige indsats at hjælpe andre beboere, således at f.eks. en borger med svær demens ikke overskrider deres grænser. Det falder derfor uden for magtanvendelsesreglerne og inden for hensynet til at yde omsorg, at bede - og om nødvendigt ved almindelig kropsstøtte føre – den pågældende borger med svær demens ud fra en anden beboers bolig i en situation, hvor vedkommende måske ikke selv kan overskue, at han eller hun kan være til gene.

Nedværdigende behandling er ikke noget enkelt og entydigt begreb, men de fleste mennesker har dog en temmelig klar fornemmelse af, hvad de selv kan acceptere, og hvad de gerne vil have sig frabedt fra omgivelsernes side.

Ingen vil formentlig bryde sig om, at andre har uhindret adgang til ens private område. På sit eget værelse eller på toiletet vil man gerne kunne være i fred, og skal nogen ind i ens private stuer, ser man i det mindste gerne, at de banker på.

Der er næppe heller uenighed om, at det kan være nedværdigende at skulle klæde sig af eller vise sig afklædt over for andre, eller at der bliver talt hen over hovedet på én, eller at der bliver talt til én på en nedladende eller »barnlig« måde.

Der kan ikke gives en facitliste over begrebet nedværdigende behandling, men følger man den grundregel, at man aldrig udsætter andre for noget, man ikke selv ville bryde sig om at blive udsat for, så indskrænkes mulighederne for at begå fejl betydeligt.

Man må altid holde sig for øje, at det er den måde, situationen af den enkelte opleves på, der afgør, om den føles menneskeværdig eller ej.

Det er altså ikke nok, at en medarbejder selv mener at handle i overensstemmelse med et rimeligt værdighedsniveau, hvis en borger opfatter situationen anderledes. Man skal altså prøve at bruge sit kendskab til borgeren og vurdere situationen ud fra dette kendskab.

Man må herefter vurdere de muligheder og hensyn, man har fået tydeliggjort. Det giver ikke automatisk en beslutning, men man må forsøge at foretage en samlet konkret afvejning. I den proces kan det være vigtigt også at have blik for, at man skal vælge den beslutning, som andre også ville synes var den rigtige.

I samvær med mennesker er udgangspunktet altså altid, at man ikke bør udsætte andre for handlinger, som man ikke selv ville bryde sig om at blive udsat for. Voksne med betydelig nedsat psykisk funktionsevne skal altid omgås som voksne mennesker uanset funktionsniveau.

Derfor forudsætter gensidig værdighed og respekt mennesker imellem også et rimeligt kendskab til og forståelse for de følelser og holdninger, der er oplevelsesgrundlag hos de mennesker, man omgås. En værdig omgangsform vil ofte kunne afværge tilspidsede situationer.

Enhver har ret til at give udtryk for sine følelser og frustrationer. Det er naturligvis uhensigtsmæssigt, hvis dette sker på en måde og med en styrke, der bringer andre i fare, og derved tvinger omgivelserne til at handle på en måde, der kan indebære magtanvendelse.

I sådanne situationer findes ingen patentløsninger. Den pædagogiske indsats består først og fremmest i at forebygge sådanne situationer, bl.a. ud fra den grundregel, at der altid er en årsag til, at en konflikt opstår. I langt de fleste tilfælde kan årsagen ligge i samspillet mellem personen og omgivelserne, eller der kan være tale om en brist i kommunikationen, eller at man ikke bliver forstået.

Når kommunikationen svigter, og man ikke bliver hørt eller forstået, er det ofte kun aggressionens sprog, der er tilbage. Vold er ofte udtryk for personens afmagt, frustration og fortvivlelse.

I arbejdet med andre mennesker vil der altid være en række overvejelser og dilemmaer, som man skal forholde sig til. På den ene side skal medarbejderen give plads til, at en person kan udfolde sig i den retning, vedkommende ønsker. På den anden side skal det afvejes, hvilke ønsker der lader sig realisere, og hvordan der etableres et rum for udvikling. Det er en svær balancegang, som til stadighed kræver en høj faglig etik, dialog og overvejelser.

Som personale bliver man stillet i et dilemma. På den ene side skal man respektere den pågældende persons frihed og selvbestemmelse, og på den anden side skal man yde omsorg. Det kan opleves som to modstridende ting.

Men der kan være forskellige overvejelser, man som personale kan gøre, før man beslutter, hvordan man vil handle.

For det første kan man overveje de forskellige handlemuligheder, man har. Kan man f.eks. se tiden an? Kan man få en kollega, som har et andet forhold til den pågældende, til at overtage opgaven? Ofte er der mange forskellige handlemuligheder, og det er vigtigt, at man ikke på forhånd låser sig fast på, hvilke handlemuligheder man har.

For det andet kan man prøve at tydeliggøre, hvad man selv mener, der bør gøres. Det skal man gøre for at undersøge, om det virkelig er den pågældendes behov eller ens eget behov, man har vurderet situationen ud fra. Hvis det f.eks. handler om renlighed, er det så ens egne tærskler, der overskrides, eller er der tale om et problem, som man er nødt til at handle ud fra?

Hjælpen har overordnet til formål at øge det enkelte menneskes muligheder for at leve et liv, der er værd at leve. Den professionelle indsats handler derfor om at etablere og stille rammer til rådighed for den enkelte eller sørge for, at rammerne ikke indsnævres unødigt.

I diskussionen om hvornår omsorgssvigt opstår, er der ingen entydige svar, men der vil altid være behov for diskussionen om, hvornår der er pligt til at yde omsorg over for mennesker, som ikke er i stand til at tage vare på sig selv, og således sørge for at de har et værdigt liv, og ikke udsætter sig for at lide skade.

Eksempel 1

12. Fru Petersen er urenlig og bruger ble. I perioder vil hun ikke have skiftet bleen og må derfor gå med våde bukser.

Personalet har mange gange forsøgt at tale med hende og overtale hende til at få skiftet bleen, hvilket resulterer i, at hun bliver aggressiv, råber og skriger.

Hvad skal medarbejderne gøre?

Skal medarbejderen respektere fru Petersens selvbestemmelsesret, eller er det omsorgssvigt, hvis personalet ikke skifter bleen?

Skal personalet gennemtvinge, at bleen skiftes med tvang?

I en sådan situation må medarbejderen ud fra kendskabet til fru Petersen vurdere, om der vil ske noget ved at vente med at skifte bleen, også selv om der kan gå lang tid. Selvbestemmelsen skal her afvejes i forhold til værdighed. Man kan også vurdere, om en anden medarbejder er bedre til at udføre bleskiftet, således at fru Petersen falder til ro, og bleskiftet kan foretages uden brug af tvang.

Hensynet til borgeren er afgørende og ikke hensynet til medarbejdernes holdninger og rutiner.

Af hensyn til fru Petersen er det vigtigt, at omsorgsplikten vurderes i lyset af hendes ret til selv at bestemme.

Eksempel 2

Hr. Andersen har i flere dage nægtet at spise og drikke.

Hvad skal medarbejderen gøre?

Der kan være forskellige årsager til, at hr. Andersen nægter at spise og drikke. Det er derfor vigtigt at finde årsagen.

I denne og mange andre situationer er det en pædagogisk udfordring at tilrettelægge arbejdet på en hensigtsmæssig måde. Hvis hr. Andersen ikke kan motiveres til at spise og drikke, kan det være relevant og nødvendigt at undersøge, om der er en helbredsmæssig begrundelse for, at hr. Andersen ikke vil spise. Det vil derfor være omsorgssvigt ikke at sørge for lægebistand eller anden relevant hjælp.

Også i denne situation handler det om at afveje hensynet til selvbestemmelsesretten mod hensynet til den sociale tryghed, der ligger i, at andre tager vare på én, hvis man har behov for det.

Generelle tryghedsskabende initiativer

13. For nogle personer med nedsat psykisk funktionsevne gælder det, at de nok sansemæssigt registrerer omgivelserne, men intellektuelt har svært ved - eller kan være ude af stand til - at bearbejde dem. For disse mennesker kan der derfor være behov for en pædagogisk, omsorgs- og plejemæssig indsats med den afgørende vægt på tryghed og værdighed.

Derfor er det vigtigt, at det i videst mulig omfang er de samme medarbejdere, der hjælper den pågældende. Da forståelse for, hvorfor den enkelte bliver urolig i visse situationer, kan have afgørende betydning for, om magtanvendelse kan undgås, er det af stor betydning, at den eller de ansatte, som har med disse mennesker at gøre, har kendskab til deres tidligere liv, vaner og samspil med familie og venner. F.eks. kan en levnedsbeskrivelse i form af et hæfte eller en bog med familie billeder og små notater være en stor hjælp som en fælles referenceramme.

Man bør altid tiltale personen med navn, og den eller de, der varetager omsorgen for den enkelte bør sørge for øjenkontakt og langsomme bevægelser. Fysisk kontakt og god tid er afgørende for den enkeltes sindsstemning, og dermed for om dagligdagen kan forløbe som et samarbejde. På den måde kan man undgå eller minimere behovet for at gribe ind i selvbestemmelsesretten.

Også boligens indretning har betydning for, om borgeren kan orientere sig og dermed føle sig tryk. Det kan for nogle borgere være vigtigt, at boligen er indrettet så overskueligt og enkelt som muligt, f.eks. også i farvevalg. Det er dog i alle tilfælde afgørende, at boligen søges indrettet, så den pågældende beboer føler sig hjemme i boligen. Hensigtsmæssige boliger kan f.eks. være organiseret som bofællesskaber eller mindre boliger tæt ved hinanden med tilknyttede fællesarealer. Indretning og beliggenhed kan have betydning for borgerens mulighed for at leve et selvstændigt og selvvalgt liv og f.eks. påvirke behovet for at bruge personlige alarm- eller pejlesystemer og for tilbageholdelse i boligen.

Uanset om der kan fastsættes regler om, hvad der er rigtigt og forkert i konkrete situationer, vil der ikke i alle tilfælde kunne gives rigtige svar.

Reglerne kan tydeliggøre det retlige »spillerum« for det konkrete praktiske arbejde med personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne, f.eks. på grund af svær demens, som er ude af stand til at tage vare på sig selv, herunder tydeliggøre hensynet til disse menneskers retssikkerhed samt medarbejderens retsstilling, men reglerne kan ikke erstatte behovet for faglige og etiske diskussioner.

Mange ting i dagligdagen, f.eks. at der handles hen over hovedet på en, at der stilles for store krav, at man ikke forstår, hvad der sker, eller at man skal bo sammen med mennesker, man ikke selv har valgt at bo sammen med, kan medføre, at der opstår konflikter, herunder aggressiv adfærd.

Forudsætningen hos medarbejderen er, ud over kravet om respekt og interesse for personens bevæggrunde, at man er åben og lydhør. Nogle personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne har intet eller kun begrænset verbalt sprog, hvorfor ønsker og holdninger udtrykkes på andre måder. Dette bør selvfølgelig betragtes og respekteres på præcis samme måde, som hvis vedkommende havde sagt eller skrevet det. Mange af de situationer, hvor et menneske får kraftige affektudbrud, som kan resultere i brug af magt, er ofte startet ved, at man har tvunget vedkommende ind i situationer eller til at udføre handlinger, som vedkommende var imod.

Derfor er evnen til at kommunikere og tolke signaler samt en faglig viden om metoder til kompensation for funktionsnedsættelsen hos den enkelte også vigtige og nødvendige forudsætninger.

Kapitel 4

Myndighedsstruktur m.v.

Myndighedsstruktur og myndighedsudøvelse

14. Kommunalbestyrelsen har kompetence til at træffe afgørelse om anvendelse af foranstaltninger i form af

- alarm- eller pejlesystemer og særlige døråbnere efter magtanvendelseslovens § 31,
- fastholdelse i hygiejnesituationer efter lovens § 33,
- tilbageholdelse i boligen efter lovens § 34 og
- anvendelse af stofseler efter § 35,
- optagelse i særligt botilbud efter lovens § 36, stk. 2, hvis værgeren tiltræder kommunalbestyrelsens indstilling herom.

Beslutninger om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten, som nævnt oven for, samt beslutninger om optagelse i særlige botilbud uden samtykke, hører ikke under den faktiske udførelse af sociale opgaver. Beslutning om at iværksætte disse indgreb skal derfor altid træffes af den ansvarlige myndighed, det vil sige kommunalbestyrelsen, efter anmodning fra det personale, der har umiddelbar berøring med den pågældende.

Brug af personlige alarm- eller pejlesystemer over for borgere, for hvem den psykiske nedsatte funktionsevne skyldes en erhvervet fremadskridende svækkelse, dvs. en demenssygdom, kan dog besluttet som led i omsorgen for den pågældende af dem, der konkret har ansvaret for udøvelsen af omsorgen, såfremt den pågældende ikke modsætter sig brugen, jf. lovens § 31, stk. 3.

I tilfælde, hvor borgeren direkte modsætter sig brugen af et personligt alarm- eller pejlesystem, vil eventuel beslutning om at anvende et sådant system over for den pågældende kunne træffes af kommunalbestyrelsen.

I sager om optagelse i et bestemt botilbud uden pågældendes samtykke efter § 36, stk. 1 og 3, afgiver kommunalbestyrelsen indstilling til Naalakkersuisoq for Familie om at træffe afgørelse. Kommunalbestyrelsen afgiver også indstilling til Naalakkersuisoq for Familie i sager om optagelse i bestemt botilbud uden den pågældendes samtykke efter § 36, stk. 2, hvis værgeren i denne situation ikke er enig i kommunalbestyrelsens indstilling. Hvis værgeren derimod er enig i kommunalbestyrelsens indstilling om flytning, jf. § 36, stk. 2, skal spørgsmålet ikke forelægges for Naalakkersuisoq for Familie, idet kommunalbestyrelsens indstilling får karakter af en afgørelse.

En sådan afgørelse vil eksempelvis af værgeren skulle påklages til Det Sociale Ankenævn efter reglerne i § 48 og § 49.

Beslutning om akut at fastholde en person efter lovens § 32 træffes af det personale, der omgås den pågældende, der fastholdes akut. Fastholdelse indebærer pr. definition, at den pågældende modsætter sig. Det er således det personale, der handler i den akutte situation, der træffer beslutningen. Det akutte indgreb, hvis berettigelse vil kunne påklages til kommunalbestyrelsen i opholdskommunen og kommunalbestyrelsens afgørelse af klagen vil kunne indbringes for Det Sociale Ankenævn.

Det er kommunalbestyrelsen i personens opholdskommune, som træffer afgørelse eller indstiller efter reglerne i magtanvendelseslovens afsnit III.

Indberetninger om magtanvendelse efter magtanvendelseslovens § 53, skal ske til kommunalbestyrelsen i opholdskommunen og Naalakkersuisut.

Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen har forpligtelsen til at føre tilsyn med indhold og kvalitet i forhold til den enkelte person, herunder om den faktiske magtanvendelse stemmer overens med den trufne afgørelse.

Kommunalbestyrelsen i borgerens opholdskommune har forpligtelsen til konkret at følge op på indberetningerne om magtanvendelse i forhold til den enkelte, herunder tage stilling om, der er grundlag for at træffe eller ændre på afgørelser om magtanvendelse ifølge lovens §§ 31-36.

Kommunalbestyrelsen kan i øvrigt ikke overlade kompetencen til at træffe afgørelse til andre. Det er heller ikke muligt for Det Sociale Ankenævn at overlade kompetencen til at træffe afgørelse i enkeltsager til andre.

Beslutningen om at iværksætte indgreb i form af magtanvendelse træffes typisk efter anmodning fra det personale, der udfører de socialpædagogiske og plejemæssige opgaver. Det kan f.eks. være personalet i et botilbud. Men også pårørende og andre, der har daglig eller jævnlig kontakt med den pågældende, vil kunne medvirke til, at spørgsmålet rejses overfor kommunalbestyrelsen, der træffer afgørelse.

Udførelse af opgaverne

15. Med reglerne om magtanvendelse foreligger der ikke en begrænsning i adgangen til at overlade udførelsen af opgaver til andre, men ansvaret for opgaveløsningen påhviler kommunalbestyrelsen. Endvidere er den, der udfører opgaverne, forpligtet til at foretage registrering og indberetning i henhold til § 53, ligesom udførelsen af opgaverne er underkastet kommunalbestyrelsens tilsyn.

Der er således ingen bestemmelser i den sociale lovgivning, der forhindrer, at kommunalbestyrelsen overlader den faktiske udførelse af sociale opgaver til andre. Det kan f.eks. være det socialpædagogiske arbejde, der skal udføres, når der er truffet afgørelse om optagelse i en bestemt boform, pædagogens arbejde i et dagtilbud eller omsorgspersonalets arbejde i hjemmet.

Naalakkersuisoq for Families afgørelser

16. Afgørelser om optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter § 36, stk. 1, og § 36, stk. 3, træffes af Naalakkersuisoq for familie efter indstilling fra kommunalbestyrelsen, jf. § 42. Manglende samtykke omfatter både de situationer, hvor indgrebet sker mod pågældendes vilje, og de situationer hvor den pågældende udviser passivitet. Afgørelser om optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter § 36, stk. 2, træffes ligeledes af Naalakkersuisoq for Familie, hvis værgeren beskikket af kredsretten er uenig i kommunalbestyrelsens indstilling om flytning, jf. § 36, stk. 5, 2. punktum.

Naalakkersuisoq for Families afgørelse skal træffes senest to uger efter modtagelse af kommunalbestyrelsens indstilling. Flytning kan ikke iværksættes, før Naalakkersuisoq for Familie har truffet afgørelse herom, jf. § 42.

Kravene til sagsbehandlingen, som er beskrevet neden for i kapitlerne 11, 13 og 14 medfører, at sagen skal være fuldt ud belyst i kommunalbestyrelsens indstilling til nævnet. Der bør normalt ikke være brug for supplerende oplysninger i forbindelse med nævnsbehandlingen.

Det forudsættes imidlertid, at kommunalbestyrelsen på et tidligt tidspunkt, i forbindelse med en indstilling om optagelse i særligt botilbud, har orienteret Naalakkersuisoq for Familie om den kommende sag, f.eks. i forbindelse med en anmodning til kredsretten om værgebeskikkelse.

Anmodning om værgebeskikkelse indgives til Kredsretten.

Naalakkersuisoq for Families afgørelse er en førsteinstansafgørelse, som derfor kan indbringes for Det Sociale Ankenævn.

I de sager efter § 36, stk. 2, hvor den af kredsretten beskikkede værge er enig i kommunalbestyrelsens indstilling om flytning, vil det Det Sociale Ankenævns afgørelse være en 2. instans afgørelse, jf. § 36, stk. 5, 1. pkt.

Sagsbehandlingstid

17. Når Naalakkersuisoq for Familie skal træffe afgørelse om optagelse i særlige botilbud uden samtykke, skal Naalakkersuisoqs afgørelse træffes senest 2 uger efter modtagelsen af kommunalbestyrelsens indstilling herom. Den ret korte sagsbehandlingstid betyder, at det er vigtigt med et nært samarbejde mellem kommunen på den ene side og Naalakkersuisoq for Familie på den anden side. F.eks. bør kommunen give besked til Naalakkersuisoq for Familie om, at der formentlig er en sag på vej, så snart kommunen er blevet opmærksom på, at der vil være behov for at Naalakkersuisoq skal involveres i en sag om flytning uden borgerens samtykke.

Det er en forudsætning, at kommunalbestyrelsen er ekstra omhyggelig med at tilvejebringe de relevante oplysninger, inden sagen sendes til Naalakkersuisoq for Familie, da der typisk ikke vil være tid til at udrede selv mindre mangler i oplysningsgrundlaget. Indeholder sagen ikke de krævede oplysninger, jf. § 42 må sagen afvises, med mindre manglen kan udbedres inden for ganske kort tid.

Kapitel 5

Anvendelsesområdet

Magtanvendelsesloven

§ 1. Magtanvendelse må aldrig erstatte omsorg og socialpædagogisk bistand og skal begrænses til det absolut nødvendige og stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået hermed.

§ 3. Afsnit I og III omfatter voksne fra og med 18 år, med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, der modtager offentligt iværksat personlig og praktisk hjælp, samt socialpædagogisk bistand, behandling og pleje, eller aktiverende tilbud med videre og som ikke samtykker i en foranstaltning efter §§ 32-36. Det er en forudsætning, at der foreligger den fornødne faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne.

§ 30. Forud for enhver form for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal opholdskommunen foretage, hvad der er muligt for at opnå personens frivillige medvirken til en nødvendig foranstaltning.

Stk. 2. Anvendelse af magt skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået. Er mindre indgribende foranstaltninger tilstrækkelige, skal disse anvendes.

Stk. 3-4...

Personkredsen

18. I medfør af § 3 omfatter reglerne i magtanvendelseslovens afsnit I og III:

- personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne,
- der modtager offentligt iværksat personlig og praktisk hjælp, samt socialpædagogisk bistand, behandling og pleje, eller aktiverende tilbud med videre.
- og som ikke samtykker i en foranstaltning efter §§ 32-36.

I magtanvendelseslovens § 3 er kriteriet, at der foreligger en betydelig og varig nedsættelse af den psykiske funktionsevne, og at den pågældende derfor er ude af stand til at handle fornuftsmæssigt eller overskue konsekvenserne af sine handlinger.

Det er graden af den enkeltes funktionsnedsættelse, der er det afgørende element i vurderingen af den pågældende i den konkrete situation. Der skal derfor foretages et individuelt og fagligt forsvarligt skøn over graden af funktionsnedsættelsen og dens følger, hver gang det overvejes at iværksætte fysiske indgreb i selvbestemmelsesretten.

Afhængig af funktionsnedsættelsens art og omfang og af intensiteten af det indgreb, der tænkes iværksat, kan en lægefaglig diagnose være nødvendig for at dokumentere nødvendigheden og forsvarligheden af indgrebet. Et led i den konkrete vurdering kan således være, at en lægefaglig diagnose bør indgå i den faglige dokumentation for den nedsatte funktionsevne. Det skal i den forbindelse bemærkes, at der skal foreligge den fornødne faglige dokumentation for den pågældendes psykiske funktionsnedsættelse samt for, at denne funktionsnedsættelse forhindrer borgeren i selvstændigt af varetage egne interesser, jf. pkt. 23 nedenfor, om nødvendig faglig dokumentation.

En tidligere stillet diagnose medfører derimod ikke automatisk at iværksættelse af indgreb i selvbestemmelsesretten efter magtanvendelseslovens afsnit III, fordi det ikke er diagnosen, der er afgørende for, om en person er omfattet af

personkredsen. Det afgørende er de følger af lidelsen eller funktionsnedsættelsen, som giver sig udslag i handlinger og adfærd, der konkret medfører fare for personskade, eller at den personlige hygiejne hos den pågældende er særdeles ringe.

Udviklingshæmmede og personer med en sindslidelse vil ofte have været inden for systemet i en årrække og vil bl.a. derfor ofte have en diagnose, hvorimod nogle personer med demens ikke har en egentlig diagnose. Det er derfor vigtigt at få lavet en faglig beskrivelse af den psykiske tilstand, der kan benyttes som dokumentation.

Biformen er uden betydning

19. Adgangen til at anvende magt efter magtanvendelsesloven er ikke knyttet til en bestemt boform. Det afgørende er, at borgeren modtager offentligt iværksat personlig og praktisk hjælp, samt socialpædagogisk bistand, behandling og pleje, eller aktiverende tilbud med videre, og at borgeren ikke er i stand til at handle fornuftsmæssigt på grund af den psykiske nedsatte funktionsevne.

Samtykke til foranstaltninger - § 3

20. Reglerne i magtanvendelsesloven om magtanvendelse omfatter kun borgere, der ikke giver samtykke til iværksættelse af en foranstaltning beskrevet i bestemmelserne i §§ 32-36, jf. § 3.

Det er i den forbindelse vigtigt at være opmærksom på sagsbehandlingsreglerne i henholdsvis §§ 41 og 42.

Når kommunalbestyrelsen træffer afgørelse efter §§ 31, 33, 34, og 35 skal der ske en grundig sagsbehandling med henblik på at få et fagligt solidt beslutningsgrundlag, hvor der eksempelvis er redegjort for borgerens nedsatte funktionsevne og for, hvilke foranstaltninger der er eller tidligere har været iværksat for at mindske behovet for magtanvendelse, ligesom en eventuel værges bemærkninger skal indhentes, jf. § 41.

Dette gælder også i situationer, hvor den pågældende forholder sig passivt til foranstaltningen.

Det er for en borger, hvis psykiske funktionsnedsættelse skyldes en erhvervet og fremadskridende lidelse, dvs. en demenslidelse, dog kun i situationer, hvor den pågældende direkte modsætter sig at bære et alarm- eller pejlesystem, at kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse under iagttagelse af reglerne i § 41, jf. § 31, stk. 3. I andre tilfælde, dvs. hvor borgeren med demens ikke modsætter sig, vil beslutningen om at anvende et personligt alarm- eller pejlesystem kunne træffes af dem, som konkret har ansvaret for omsorgen og plejen af den pågældende.

Når optagelse i et særligt botilbud sættes i værk uden den pågældendes samtykke, skal de særlige retssikkerhedsgarantier iagttages, jf. § 42. Dvs., når den pågældende er passiv eller modsætter sig.

For så vidt angår § 36, stk. 2, henvises der til pkt. 60.

Kapitel 6

Forudsætninger for magtanvendelse

Magtanvendelsesloven

§ 30. Forud for enhver form for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal opholdskommunen foretage, hvad der er muligt for at opnå personens frivillige medvirken til en nødvendig foranstaltning.

Stk. 2. Anvendelse af magt skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået. Er mindre indgribende foranstaltninger tilstrækkelige, skal disse anvendes.

Stk. 3. Magtanvendelse skal udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende og andre tilstedeværende, således at der ikke forvoldes unødigt krænkelser eller ulempe. Ydmygende, hånende eller anden nedværdigende behandling er ikke tilladt.

Stk. 4. Indgreb efter dette afsnit forudsætter en individuel vurdering af indgrebets faglige forsvarlighed og nødvendighed samt pågældendes helbredstilstand.

21. Lovligheden af en foranstaltning efter reglerne i magtanvendelsesloven er betinget af, at reglernes overordnede formål er opfyldt.

Det overordnede formål med bestemmelserne om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten er at begrænse magtanvendelsen mest muligt. Det er de indgreb, der er absolut nødvendige for at undgå personskade, der lovligt kan iværksættes, jf. § 1 i magtanvendelsesloven.

Da formålet først og fremmest tilgodeses gennem pædagogiske, omsorgsmæssige og plejemæssige virkemidler, er der i forbindelse med de enkelte betingelser knyttet bemærkninger om pædagogiske, omsorgsmæssige eller plejemæssige forhold, der tilgodeser formålet.

En lovligt iværksat foranstaltning skal opfylde tre sæt betingelser:

- de generelle betingelser, som er fastsat i §§ 1, 3 og 30,
- de betingelser, som er fastsat i bestemmelserne om de enkelte foranstaltninger, §§ 31-36, og endelig
- de betingelser, som følger af sagsbehandlingsreglerne i §§ 41 og 42.

Bestemmelserne i §§ 31-36 om de enkelte foranstaltninger skal derfor altid læses i nær sammenhæng med bestemmelserne i § 1 og § 30 og personkredsafgrænsningen i § 3.

Iværksættelsen af foranstaltninger forudsætter generelt at:

- indgrebene aldrig træder i stedet for personlig omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand, § 1,
- der foreligger den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte funktionsevne, § 3, sidste pkt.,
- man, forinden foranstaltningen sættes i værk, så vidt muligt har forsøgt at opnå vedkommendes frivillige medvirken, § 30, stk. 1;
- den mindst indgribende foranstaltning (mindsteindgrebsprincippet) altid går forud for den mere indgribende, § 30, stk. 2;
- magtanvendelse altid skal udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt, § 30, stk. 3.

Ved kommunalbestyrelsens afgørelse efter § 41 og Naalakkersuisoq for Families afgørelse efter § 42 og behandling af klager efter §§ 45 og 48 er det derfor myndighedens opgave at påse, at disse betingelser er opfyldt.

Af lovens § 32, fremgår, at akutte indgreb kan foretages af det personale, der rent faktisk udfører plejen af den pågældende borger.

Personlig omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand

22. Udgangspunktet er, at omsorgen for de allersvageste borgere skal sikres. Udøvelsen af omsorgen er derfor meget central. Det betyder, at der skal fokuseres på respekten for det enkelte menneskes værdighed – og ikke på personalets holdninger og daglige rutiner.

Tvangsmæssige foranstaltninger må aldrig træde i stedet for personlig omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand. Betingelsen gælder både i den konkrete situation og generelt. Den personlige kontakt og omsorg er således det vigtigste element i samværet med mennesker med nedsat psykisk funktionsevne. Tvangsmæssige foranstaltninger kan derfor ikke lovligt anvendes i stedet for personalemæssig indsats, jf. § 1. Muligheden at anvende personlige alarm- og pejlesystemer over for borgere med demens, der ikke modsætter sig brugen heraf, ændrer ikke på det grundlæggende princip om, at tvangsmæssige foranstaltninger aldrig må erstatte den personalemæssige indsats.

Er det på nogen måde muligt at opnå det ønskede samarbejde, resultat eller mål gennem en indsats i form af personlig omsorg, pleje eller socialpædagogisk bistand, vil de tvangsmæssige foranstaltninger derfor ikke lovligt kunne sættes i værk.

Eksempelvis må akut fastholdelse ikke benyttes som alternativ til beroligende initiativer i form af f.eks. tale, fysisk kontakt og lignende, hvor dette er tilstrækkeligt.

Betingelsen om, at tvangsmæssige indgreb aldrig må erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand, gælder både generelt og i den konkrete situation. Det er derfor ikke lovligt generelt i f.eks. en handleplan at fastsætte retningslinjer, hvorefter der skal gribes ind med forud fastsatte foranstaltninger i de situationer, hvor den pågældende måtte blive urolig. Det vil heller ikke være lovligt at begrunde et tvangsmæssigt indgreb med henvisning til de personalemæssige ressourcer.

Nødvendig faglig dokumentation

23. En forudsætning for at kunne iværksætte foranstaltninger efter §§ 31-36 er, at der foreligger den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne, jf. § 3, sidste pkt.

Den nødvendige faglige dokumentation kan bestå i f.eks. lægefaglig, pædagogisk eller psykologisk dokumentation for, at netop dette indgreb ikke bare er forsvarligt, men også nødvendigt for at undgå personskaade.

Da personkredsen, der er omfattet af § 3, er meget varieret, er der også tale om, at de foranstaltninger, der vil kunne være iværksat i forhold til personkredsen, vil være af meget forskellig karakter. Der kan derfor ikke opstilles en positiv afgrænsning af, hvilken form for faglig dokumentation der anses for nødvendig, men det er en forudsætning, at der på indstillingstidspunktet ikke er tvivl om det helbredsmæssige grundlag.

Er der tale om en foranstaltning efter § 36, stk. 2, skal der foreligge den fornødne speciallægefaglige dokumentation for den pågældendes psykiske funktionsnedsættelse samt for, at denne funktionsnedsættelse forhindrer borgeren i selvstændigt at varetage egne interesser, se kapitel 11.

Frivillig medvirken

24. Inden man skrider til tvangsmæssige foranstaltninger efter §§ 31-36, skal man altid have forsøgt at undgå personskaade uden brug af tvang.

I medfør af § 3 omfatter reglerne om magtanvendelse de situationer, hvor den pågældende ikke samtykker. Dvs. i situationer, hvor der foreligger passivitet, og i situationer, hvor den pågældende aktivt modsætter sig foranstaltningen.

Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten er generelt en undtagelse, som aldrig må erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.

Almindelige pædagogiske virkemidler træder altid i stedet for anvendelse af fysisk magt, og det ønskede samarbejde, resultat eller mål skal derfor så vidt muligt opnås ad frivillighedens vej.

Passivitet må ikke forveksles med frivillig medvirken. Allerede når den pågældende forholder sig passivt, er det derfor nødvendigt at være opmærksom på de særlige betingelser for at iværksætte de enkelte foranstaltninger.

Brug af personlige alarm- og pejlesystemer over for borgere med demens, der ikke modsætter sig brugen, vil kunne iværksættes, jf. § 31, stk. 3, 1. punktum.

Ved samtykke til optagelse i særlige botilbud efter § 36 kræves en klar forståelse hos den pågældende af, hvad det er for en foranstaltning, der er tale om. Her kan være tale om en borger, som modsætter sig en flytning, eller en borger, der mangler evnen til at give informeret samtykke. Manglende evne til at give informeret samtykke kan forekomme hos borgere, der ikke er i stand til at tage stilling til spørgsmålet, hos borgere, som forholder sig helt passivt til spørgsmålet om flytning eller hos borgere, der hverken ønsker at give udtryk for et ja eller nej.

Spørgsmålet om, hvornår en borger kan siges at forholde sig passivt, kan kun afklares i det enkelte tilfælde. Den konkrete vurdering omfatter den enkeltes psykiske tilstand på den ene side og indgrebets karakter og intensitet på den anden side.

Tvangsmæssige foranstaltninger kan ikke lovligt iværksættes, før det i det konkrete tilfælde ikke længere skønnes formålstjenligt at forsøge at opnå samarbejde og derved undgå personskaade. I vurderingen indgår den pågældendes psykiske tilstand på den ene side, og på den anden side den risiko for personskaade, der er forbundet med at undlade at iværksætte foranstaltningen.

Udviser en beboer i et botilbud eller i en plejebolig el. lign. truende adfærd, som kan resultere i egentlig vold mod beboere, personale eller andre, vil det ikke være lovligt at skride til fastholdelse allerede ved de første tegn på, at en ny situation er under optræk. Ikke før beroligende tiltag og forsøg på at lede den pågældendes opmærksomhed bort fra det, der udløser vreden eller angsten, har vist sig umulige i det konkrete tilfælde, og risikoen for personskaade er overhængende, vil det være lovligt at gribe ind med tvangsmæssige foranstaltninger.

Det er derfor vigtigt, at man i hver enkelt situation er bevidst om, hvornår det må skønnes, at resultater ikke længere vil kunne opnås ad frivillighedens vej.

Samtidig understreger betingelsen også behovet for generelt at prøve at foregribe nødvendigheden af at gribe til tvangsmæssige foranstaltninger. Et af formålene med at registrere alle tilfælde af magtanvendelse er at synliggøre og finde metoder til at undgå brug af magt. Det er vigtigt at gøre brug af de erfaringer, registreringen skaber grundlag for, i planlægningen af det fremtidige arbejde med hver enkelt borger. Herved skabes et grundlag for at analysere, hvad det er, der udløser vreden, sorgen, angsten, modviljen osv. Ved altid at søge at mindske eller fjerne de årsager, der synes at udløse behovet for indgreb i den personlige frihed, vil den enkeltes livskvalitet kunne forbedres.

Disse overvejelser bør indgå i beslutningsgrundlaget til henholdsvis kommunalbestyrelsen og Naalakkersuisoq for Familie, jf. §§ 41 og 42.

Mindsteindgrebsprincippet

25. Hvis et indgreb i selvbestemmelsesretten er absolut nødvendigt for at undgå personskaade, er det en betingelse, at man forsøger med den form for tvang, der konkret er den mindst indgribende, men samtidig tilstrækkelige, jf. § 30, stk. 2.

Bestemmelsen understreger således, at der gælder et forbud mod at anvende en mere indgribende foranstaltning, hvis en mindre indgribende foranstaltning er tilstrækkelig.

Anvendelsen af tvangsmæssige foranstaltninger skal også stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået.

Hvis en borger ofte i bestemte situationer er truende eller voldelig over for andre beboere eller personale, f.eks. ved spisning, bør man forsøge at finde frem til årsagen til episoderne og i en periode f.eks. spise alene med borgeren, således at fastholdelse som udgangspunkt undgås.

Princippet om altid at vælge den mindst indgribende foranstaltning gælder generelt, men er specielt indarbejdet i reglerne om magtanvendelse. Ved at medtage mindsteindgrebsprincippet i loven, præciseres betydningen, ligesom den vægt, hvormed princippet indgår i afgørelser, øges.

En beboer med demens i eksempelvis en plejebolig kan være i stand til at gå ture alene i haven eller i umiddelbar nærhed af boligen. Men kommer beboeren for langt væk, bliver vedkommende forvirret eller mister orienteringen og kan dermed blive til fare for sig selv. Kan dette problem løses ved at udstyre vedkommende med et personligt alarm- eller pejlesystem, således at personalet bliver opmærksomt på, hvornår den pågældende går og kan opspore vedkommende igen, er der tale om et mindre indgreb end f.eks. tilbageholdelse i boligen, som derfor ikke vil være lovligt.

Magtanvendelsen vil altså kunne begrænses ved brugen af et personligt alarmsystem, som også kan bruges som kaldeanlæg. Kan beboeren motiveres til at benytte alarmerne som kaldeapparat, er formålet opnået ad frivillighedens vej, jf. § 30, stk. 1, og forholdet falder uden for de situationer, som er omfattet af reglerne om magtanvendelse. Hvis beboeren med demens ikke direkte modsætter sig, kan vedkommende udstyres med systemet i henhold til § 31, stk. 3.

Man kan som udgangspunkt ikke lovligt tilbageholde en beboer, som alene udtrykker ønske om at forlade sin bolig, herunder en plejebolig.

Princippet er udtryk for et proportionalitetsprincip. Det er derfor en forudsætning for at iværksætte et indgreb lovligt, at indgrebet altid i den givne situation skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået, og at den tidsmæssige udstrækning skal begrænses mest muligt.

En flytning til et særligt botilbud uden den pågældendes samtykke kan ikke lovligt gennemføres, hvis faren for personskaade kan fjernes på anden og mindre indgribende måde. F.eks. kan farerne for personskaade for en ældre i eget hjem mindskes

væsentligt ved, at hjemmeplejen hver dag medbringer og giver den livsvigtige medicin, som den pågældende ikke længere er i stand til at dosere.

Det bør generelt tilstræbes at finde årsagerne til de adfærdsmønstre, som giver anledning til magtanvendelse, sådan at man kan ændre rutiner mv. og herved undgå de situationer, hvor magtanvendelse og tvangsmæssige foranstaltninger kan opstå.

Skånsom og kortvarig magtanvendelse

26. Er det efter en konkret vurdering ikke muligt at undgå (yderligere) personskade uden at gribe ind i selvbestemmelsesretten, skal det ske så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende og andre tilstedeværende, jf. § 30, stk. 3.

I afvejningen indgår hensynet til, at der ikke forvoldes unødigt krænkelse eller ulempe mod hverken den pågældende eller andre tilstedeværende for at undgå personskade.

Kapitel 7

Værgens rolle i sager om magtanvendelse

27. Der er i visse situationer pligt til enten at være opmærksom på behovet for at beskikke en værge til den borger, der ydes en indsats over for.

I sager om indgreb i form af magtanvendelse §§ 31, 33, 34 og 35 skal der i forbindelse med sagsbehandlingen indhentes bemærkninger fra pårørende og en eventuel beskikket værge. Formålet hermed er at give den pågældende en særlig retsgaranti, men det er ikke hensigten, at værgeren eller den pårørende skal foretage en pædagogisk eller lægefaglig vurdering

Det er kredsretten der beskikker en værge.

Kapitel 8

Fastholdelse

Anvendelsesområdet for § 32 og § 33

Magtanvendelsesloven

§ 32. Fysisk magtanvendelse i form af at fastholde en person eller føre denne til et andet opholdsrum er tilladt, når:

- 1) der er nærliggende risiko for, at personen udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og
- 2) forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.

Stk. 2. Magtanvendelse efter stk. 1 skal afpasses efter forholdene i den enkelte situation og må ikke gå ud over det strengt nødvendige.

Stk. 3. Magtanvendelse, som akut kan være nødvendig, vil være omfattet af Kriminallov for Grønlands bestemmelser om nødværge og nødret, jf. kriminallovens kapitel 2.

28. Bestemmelsen i § 32 giver adgang til at anvende fysisk magt i form af at fastholde en person eller føre personen til et andet opholdsrum, når:

- der er nærliggende risiko for, at vedkommende udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og
- forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet at gribe fysisk ind ved at fastholde for at undgå væsentlig personskade.

Bestemmelsen giver adgang til akut at anvende magt i form af at fastholde en borger eller føre denne borger til et andet lokale, når dette er nødvendigt for at undgå, at pågældende skader sig selv, eller når der i konfliktsituationer er risiko for, at pågældende skader andre. Indberetning skal ske efter § 32, jf. § 53.

Afgørelsen om at fastholde i den akutte situation træffes af personalet.

Et lovligt indgreb i form af fastholdelse omfatter aldrig vold, såsom føregreb, slag og spark. Bestemmelsen giver heller ikke hjemmel til at føre en person til et lokale med aflåst dør, da dette vil være ensbetydende med frihedsberøvelse.

Magtanvendelse i form af at fastholde eller at føre en person til et andet lokale skal altid kombineres med tryghedsskabende initiativer. Generelt gælder det, at en hurtig, forebyggende indsats med beroligelse og afledning ofte vil kunne hindre, at tilspidsede situationer opstår.

Hver enkelt beslutning efter § 32 skal efter magtanvendelseslovens § 53 registreres og indberettes til kommunalbestyrelsen i opholdskommunen og Naalakkersuisut, og fastholdelsen må aldrig udstrækkes ud over det tidsrum, der er absolut nødvendigt, jf. det generelle princip, der fremgår af bestemmelsen i magtanvendelseslovens § 30, stk. 3.

Nærliggende risiko for væsentlig personskade

29. Magtanvendelse i form af fastholdelse er tilladt i situationer, hvor der er risiko for, at pågældende skader sig selv, eller der i konfliktsituationer er risiko for, at den pågældende skader andre beboere (f.eks. ægtefælle) i husstanden, andre beboere i boformen, personale eller andre personer.

Risikoen skal være nærliggende og skal indebære, at den pågældende udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade.

Hvis en person er truende over for andre, skal der tages hensyn til disse. Har personen f.eks. kort forinden været voldelig, og er personen stadig stærkt ophidset, kan der være nærliggende risiko for, at den pågældende vil gribe til vold igen.

Hensynet til de andre beboere kan i den konkrete situation indebære, at denne person bør holdes fast og evt. føres til et andet lokale.

Det er ikke tilstrækkeligt at have en formodning om, at den pågældende vil foretage sig noget, der kan udsætte personen selv eller andre for at lide væsentlig personskade.

Der skal i den konkrete situation være en reel og begrundet risiko for, at vedkommende vil foretage sig handlinger, der kan føre til, at personen skader sig selv eller andre.

Det er således ikke tilstrækkeligt til at bringe bestemmelsen i anvendelse, at en person skubber eller tjatter til en anden. Verbale trusler er heller ikke i sig selv nok til at udgøre en risiko.

Eksempler på væsentlig personskade er brækkede lemmer, hjernerystelser, kraniebrud, tabte eller løse tænder, snitsår og kvæstelser opstået enten ved grov fysisk vold eller ved brug af skarpe instrumenter som knive, sakse m.v. eller andre redskaber. Væsentlig personskade kan også være forgiftningstilstande, forbrændinger og bid.

Absolut nødvendigt

30. Anvendelsesområdet for § 32 er begrænset til tilfælde, hvor anvendelsen er absolut nødvendig for at afværge en nærliggende risiko for væsentlig personskade på pågældende person selv eller andre.

Magtanvendelse i form af fastholdelse kan derfor ikke lovligt finde sted i de tilfælde, hvor risikoen for personskade kan afværges på andre og mindre indgribende måder.

At indgrebet er absolut nødvendigt for at undgå personskade indebærer, at den pågældende er insisterende og vedholdende i sin udtryksform. Alle andre, og mindre indgribende metoder og midler skal have vist sig nyttesløse, ligesom det er en forudsætning, at pågældende ikke viser tegn til at ville ændre adfærd.

Hvis en borger f.eks. kontinuerligt slår hovedet ind i væggen, og den pågældende ikke holder op, selvom personalet har forsøgt at berolige vedkommende ved at tale med ham eller hende, ved at henlede opmærksomheden på noget andet, ved at forsøge at motivere vedkommende til at holde op eller ved at skælde ud, og er der risiko for væsentlig personskade, hvis den pågældende fortsætter, kan det være nødvendigt at fastholde f.eks. hoved og arme.

Da bestemmelsen omhandler indgreb i akutte situationer, er den konkrete vurdering af, hvornår der er behov for at fastholde eller føre til et andet rum, i sagens natur af en anden og mere akut karakter, end de overvejelser, man skal igennem i relation til indgreb efter bestemmelserne i §§ 31, 33, 34, 35 og 36.

Beslutning om og klage over indgreb truffet i medfør af § 32.

31. Beslutning om fastholdelse efter § 32 træffes på stedet af det personale, der er til stede, når en situation opstår. I lovens § 45 er det fastsat, at klager over indgreb, der foretages efter § 32, kan indbringes for kommunalbestyrelsen i opholdskommunen. Kommunalbestyrelsens afgørelse kan herefter indbringes for Det Sociale Ankenævn, jf. § 47.

Klagereglerne er nærmere behandlet i kapitel 14, se nedenfor.

Anvendelsesområde for § 33, fastholdelse i hygiejnesituationer

Magtanvendelsesloven

§ 33. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan undtagelsesvis for en afgrænset periode træffe afgørelse om, at lederen af et bo- eller dagtilbud eller den ansatte, der af lederen bemyndiges dertil kan anvende fysisk magt i form af at fastholde en person, hvis dette må anses for en absolut nødvendighed for at varetage dennes omsorg, i personlig hygiejne-situationer. Det skal samtidig søges sikret, at magtanvendelse i personlig hygiejnesituationer i fremtiden kan undgås.

Stk. 2. Fysisk magt efter stk. 1, vil kunne tillades i følgende hygiejnesituationer:

- 1) Tandbørstning.
- 2) Barbering.
- 3) Hårvask, badning og tøjskift.
- 4) Klipning af hår og negle.
- 5) Skiftning af bleer og bind.

6) Pleje af hud.

7) Fjernelse af madrester i kindpose og mundhule.

Stk. 3. Det skal præciseres i kommunalbestyrelsens afgørelse, hvilke konkrete hygiejneforhold afgørelsen vedrører.

Stk. 4. Der må ikke bruges hjælpemidler til fastholdelsen, og der skal være proportionalitet mellem karakteren af den fastholdelse, der udøves, og det der søges opnået ved fastholdelsen.

Stk. 5. Fysisk magt efter denne bestemmelse vil kunne tillades i en periode på indtil 3 måneder. Kommunalbestyrelsen vil kunne forlænge perioden, der dog ikke kan overstige 6 måneder, idet andre metoder til at fremme hygiejneforholdene hos den pågældende sideløbende skal udvikles, jf. stk. 1, 2. pkt.

Stk. 6. Hvis den betydeligt og varigt nedsatte psykiske funktionsevne hos en person, for hvem der tidligere er truffet afgørelse efter stk. 1, nedsættes yderligere, vil der igen kunne træffes afgørelse om tilladelse af fysisk magt i form af fastholdelse i hygiejnesituationer for en periode af indtil 3 måneder med mulighed for forlængelse i op til 6 måneder.

32. Bestemmelsen i § 33 giver adgang til, at kommunalbestyrelsen undtagelsesvis og for en afgrænset periode kan træffe afgørelse om at tillade fysisk magtanvendelse i form af at fastholde en borger ved gennemførelse af personlig hygiejne, hvis dette må anses som en absolut nødvendighed for at udøve omsorgen over for den enkelte borger.

Det skal i kommunalbestyrelsens afgørelse præciseres, hvilke konkrete hygiejneforhold afgørelsen omfatter, og hvor intens fastholdelsen må være i forhold til den konkrete person, jf. § 33, stk. 3.

Fysisk magt i disse situationer vil kunne tillades i en tidsperiode på indtil 3 måneder, jf. § 33, stk. 5, men vil senere kunne forlænges, hvis den pågældendes tilstand senere forværres eller den psykiske funktionsevne nedsættes påny.

Det skal dog i denne forbindelse nævnes at udgangspunktet er, at det er frivilligt, om man vil modtage hjælp.

Det handler først og fremmest om den enkeltes selvbestemmelsesret set i lyset af vedkommendes værdighed. I hygiejnesituationer handler det om at sørge for at varetage borgerens grundlæggende behov med respekt, herunder set i forhold til personens selvværd og livsførelse.

I § 33 er det, angivet, i hvilke situationer der vil kunne træffes beslutning om at tillade magtanvendelse i form af fastholdelse:

- Tandbørstning
- Barbering
- Hårvask, badning og tøjskift
- Klipning af hår og negle
- Skiftning af bleer og bind
- Plejning af hud
- Fjernelse af madrester i kindpose og mundhule.

Ved fastholdelse forstås i denne sammenhæng, at personalet holder personen fast, så eksempelvis tandbørstning kan ske. Der må ikke, jf. § 33, stk. 4, bruges hjælpemidler til fastholdelsen, og intensiteten må ikke få karakter af et legemligt overgreb.

Det er nødvendigt, at ledelsen af det personale, som varetager den daglige omsorg for borgeren, giver anvisninger til personalet om, hvordan arbejdet skal tilrettelægges, så fysisk magtanvendelse undgås.

Der kan være behov for løbende uddannelse om reglernes anvendelse, herunder metoder til at undgå brug af fysisk magt ved varetagelse af omsorgspligten.

Det har endvidere vist sig, at man kan komme langt med motivation og overtalelse. Etik og refleksion over måden, der hjælpes på, herunder også overvejelser om, hvordan man kan finde alternative måder at hjælpe på, er derfor meget vigtig.

Ændring af rutiner kan ofte medvirke til at undgå brug af magt – f.eks. at der ikke skal fortages bad eller tandbørstning på en bestemt tid, men at der i stedet tages hensyn til den enkeltes behov.

Fysisk støtte

33. Fysisk støtte, som har til formål at modvirke effekten af rykvisse krampes, spasticitet etc. eller som har til formål at berolige, betragtes ikke som magtanvendelse.

Kapitel 9

Alarm- eller pejlesystemer og særlige døråbnere samt tilbageholdelse

Anvendelsesområde

Magtanvendelsesloven

§ 31. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan træffe afgørelse om, at lederen af et bo- eller dagtilbud eller den ansatte, der af lederen bemyndiges dertil kan anvende personlige alarm- eller pejlesystemer for en person i en afgrænset periode, når

1) der er risiko for, at personen ved at forlade bo- eller dagtilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide personskade, og

2) forholdene i det enkelte tilfælde gør det påkrævet for at afværge denne risiko.

Stk. 2. Adgangen til at træffe afgørelse om midlertidig anvendelse af personlige alarm- eller pejlesystemer efter stk. 1, omfatter alene udstyr, som er egnet til at opdage, at en person forlader boligen eller til at opspore en person, der har forladt boligen. Adgangen til at træffe afgørelse om midlertidig anvendelse af personlige alarm- eller pejlesystemer efter stk. 1, omfatter ikke udstyr egnet til kontinuerligt at overvåge en persons færden.

Stk. 3. For personer, hvor den nedsatte funktionsevne, er en konsekvens af en erhvervet mental svækkelse, der er fremadskridende, kan anvendelse af personlige alarm- og pejlesystemer iværksættes, medmindre den pågældende modsætter sig dette. Hvis personen modsætter sig anvendelsen af et personligt alarm- eller pejlesystem, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om anvendelse heraf, jf. stk. 1. Afgørelsen efter 2. pkt. kan gøres tidsubegrænset. En foranstaltning skal dog ophøre, hvis de indholdsmæssige betingelser for at træffe afgørelse om en foranstaltning ikke længere er til stede.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at lederen af et bo- eller dagtilbud eller den ansatte, deraf lederen bemyndiges dertil kan anvende særlige døråbnere ved yderdøre for en eller flere personer i en afgrænset periode, når

1) der er nærliggende risiko for, at en eller flere personer ved at forlade bo- eller dagtilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og

2) forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet for at afværge denne risiko og

3) lovens øvrige muligheder forgæves har været anvendt.

Stk. 5. Særlige døråbnere efter stk. 4, omfatter dobbelte dørgreb, dobbelttryk for døråbning og lignende. Foranstaltningen må ikke have karakter af en egentlig aflåsningsmekanisme, men må alene virke forsinkende i forhold til den pågældendes frie færden, så personalets opmærksomhed henledes på, at den pågældende går ud.

Stk. 6. Hvis foranstaltninger efter stk. 4, iværksættes, skal der af hensyn til beboernes frie færden opsættes en døralarm, som sikrer, at beboere, der ikke selv kan betjene den særlige døråbner, får den nødvendige hjælp hertil. Beboere, der er omfattet af foranstaltningen efter stk. 4, vil således alene kunne tilbageholdes, hvis bestemmelsen i § 34 samtidig hermed finder anvendelse.

34. Bestemmelsen i § 31, stk. 1, giver adgang til at anvende personlige alarm- eller pejlesystemer i visse tilfælde når:

- der er risiko for, at personen udsætter sig selv eller andre for at lide personskade ved at forlade boligen, og
- forholdene i det enkelte tilfælde gør det påkrævet at anvende alarm- eller pejlesystemer for at afværge risikoen.

Når der træffes afgørelse om anvendelse af alarm- eller pejlesystemer og de særlige døråbnere evt. kombineret med en afgørelse om tilbageholdelse i boligen, sker det primært af hensyn til den pågældendes sociale tryghed og sikkerhed. Men det kan også være af hensyn til den pågældendes værdighed. I forbindelse med sagens behandling vil der således være foretaget en konkret afvejning mellem hensynene til den pågældendes selvbestemmelse, sociale tryghed og værdighed.

Anvendelsen af personlige alarm- eller pejlesystemer gælder både i bo- og/eller dagtilbud samt i eget hjem. Men det er forudsat, at der er personale eller andre, der kan reagere på alarmer. Som det gælder for alle indgreb i selvbestemmelsesretten efter magtanvendelseslovens §§ 31-36, må indgreb ikke erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.

Der kan for en borger, der er omfattet af personkredsafgrænsningen i § 3, og hvis nedsatte psykiske funktionsevne er en konsekvens af en erhvervet mental svækkelse – f.eks. en borger med demens - anvendes personlige alarm- eller pejlesystemer

uden forudgående myndighedsafgørelse, med mindre den pågældende direkte modsætter sig anvendelsen, jf. lovens § 31, stk. 3.

Alarm- eller pejlesystemet kan medvirke til, at en borger med demens kan findes, inden han eller hun risikerer at komme til skade. Formålet er således ikke at overvåge, hvad den pågældende foretager sig, men derimod at medvirke til, at borgeren med demens kan opretholde sin bevægelsesfrihed, samtidig med, at det er muligt at forhindre, at den pågældende forvilder sig bort og dermed udsætter sig selv for skade.

Anvendelse af personlige alarm- og pejlesystemer eller andre teknologiske redskaber må ikke erstatte den socialpædagogiske indsats eller tjene som erstatning for den direkte kontakt mellem borgeren med demens og personalet.

Hvis en borger med demens modsætter sig at bære et personligt alarm- eller pejlesystem, vil evt. afgørelse om, at pågældende alligevel skal udstyres med et sådant, kræve en myndighedsafgørelse af kommunalbestyrelsen. For at der kan træffes afgørelse efter § 31, stk. 3, 2. pkt., skal der foreligge den fornødne dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne (demens) og for den indsats, der i øvrigt udøves, samt pårørendes, herunder en eventuel værges, bemærkning til foranstaltningen. Afgørelse om anvendelse af et personligt alarm- eller pejlesystem over for borgere med demens, der modsætter sig brugen, vil, henset til sygdommens fremadskridende karakter, kunne træffes uden tidsbegrænsning, jf. § 31, stk. 3, 3. pkt. Kommunalbestyrelsens afgørelse vil kunne indbringes for Det Sociale Ankenævn.

At en afgørelse om anvendelse af alarm- eller pejlesystemer kan gøres tidsubegrænset betyder ikke, at kommunalbestyrelsen ikke løbende skal påse, at betingelserne for at opretholde beslutningen er til stede. Vurderes det derfor, at de materielle betingelser for at opretholde en beslutning om anvendelse af alarm- eller pejlesystem ikke længere er til stede, skal beslutningen ophæves.

Risiko for personskade

35. Alarm- eller pejlesystemer kan alene anvendes, når der er en risiko for, at den pågældende udsætter sig selv eller andre for at lide personskade.

Dette indebærer, at man med kendskab til den enkelte borger og vedkommendes livshistorie med overvejende sandsynlighed kan forudsige, at den pågældende ikke vil være i stand til at overskue at forlade boligen på egen hånd pga. manglende forståelse for f.eks. trafikale eller geografiske forhold.

Personskade kan eksempelvis være følgerne af at blive påkørt af biler, cykler og busser. Det kan også være følgerne af at falde i søer, åer og havnebassiner, eller falde ned fra broer eller følger af vejrlig som f.eks. forfrysninger.

Risikoen for personskade skal være dokumenteret på det tidspunkt, hvor anvendelsen af alarmsystemerne kommer på tale. Kendskabet til borgeren skal have vist, at pågældende er »dørsøgende«. Det er ikke tilstrækkeligt at have en formodning om, at den pågældende måske vil forlade boligen og derved udsætte sig for en risiko.

Der skal f.eks. foreligge en konkret viden om:

- at den pågældende ofte forlader boligen, eller
- at den pågældende ofte bevæger sig mod et farligt område, som f.eks. en stærkt trafikeret vej eller et havneområde.

Betingelserne vil normalt ikke være opfyldt, hvis den pågældende ofte forlader boligen og følger en kendt og sikker rute. Det kan f.eks. være til den tidligere bolig, hvor pågældende ikke skal passere stærkt trafikerede områder.

Brug af alarm- og pejlesystemer er også betinget af en risiko for, at den pågældende udsætter sig selv eller andre for at lide personskade. Der er derfor ikke tale om de skader, som almindeligvis kan påregnes ved udendørs færdsel til fods som f.eks. fald på et sneglat fortov eller forvriddning af anklen på en ujævn vej.

Reglen omhandler alene risikoen for personskade, hvilket udelukker tilfælde, hvor der alene er risiko for materiel skade. Tilfælde, hvor en borger f.eks. forsøger at trænge ind i en tidligere bolig og derved forvolder materiel skade, er ikke omfattet.

Ved vurderingen af, om der skal anvendes alarm- eller pejlesystemer, skal udover hensynet til den fysiske sikkerhed indgå hensynet til, om foranstaltningen giver borgeren større udfoldelsesmuligheder og livskvalitet, end hvis overvågningen ikke blev etableret.

Påkrævet

36. Anvendelsesområdet for personlige alarm- eller pejlesystemer er begrænset til de tilfælde, hvor anvendelsen er påkrævet for at afværge en risiko for personskade. Denne betingelse medfører, at systemerne ikke kan anvendes i forhold til borgere, hvor risikoen kan afværges på andre måder, som er mindre indgribende.

Der er i de seneste år indhøstet en del erfaringer på demensområdet med at forebygge, at f.eks. borgere med demens forlader boligen og herefter kommer til skade. Der er f.eks. gjort forsøg med et særligt farvevalg og med placering af planter eller lignende for at undgå, at en beboer med demens forvilder sig ud af boligen. Endvidere er der indhøstet positive erfaringer med at tilrettelægge forskellige aktivitetstilbud, som beskæftiger den enkelte i boligen eller med at etablere overskuelige fysiske rammer både inde og ude, således at beboere med demens ikke bliver rastløse eller modløse og derfor forsøger at komme tilbage til tidligere trygge rammer.

Det er muligt at skabe en række alternativer til alarm- eller pejlesystemer, som er mindre indgribende og samtidig kan skabe tryghed. Det kan f.eks. være sociale tilbud, herunder sociale relationer og menneskelig kontakt.

Etablering af sådanne alternativer bør indgå i overvejelserne om, hvorvidt alarm- eller pejlesystemer er påkrævet i de enkelte tilfælde.

Endvidere vil de lokale fysiske rammer spille en afgørende rolle ved afgørelsen af, om anvendelse af alarm- eller pejlesystemer er påkrævet. Nogle boliger er overskuelige og har alene en enkelt udgangsdør, mens de fysiske forhold andre steder gør det vanskeligt at overvåge, om en borger forlader boligen.

Endelig bør boligens geografiske beliggenhed, herunder beliggenheden i forhold til trafikerede veje, broer, havneområder, søer, mv., indgå i overvejelserne om, hvorvidt der er risiko for personskade, og det derfor er påkrævet at bruge alarm- eller pejlesystemer

Alarm- eller pejlesystemer

37. Bestemmelsen omhandler to former for systemer:

- alarmsystemer, der har til formål at advare det sociale servicepersonale eller andre, f.eks. pårørende eller naboer, hvis en borger med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne forlader boligen, og
- pejlesystemer, der kan anvendes til at lokalisere en bortkommen borger.

I § 31, stk. 2 er der foretaget en afgrænsning af de systemer, som lovligt kan anvendes for at begrænse eller holde øje med den enkeltes udgang fra boligen.

Det er derfor ikke lovligt at anvende:

- systemer, som kontinuerligt overvåger den enkelte i eller uden for boligen, såsom videokameraer eller lignende,
- kodelåse, der forudsætter indtastning af en særlig kode for, at døren kan åbnes, når beboeren ikke har forudsætninger for at indtaste koden,
- aflåsning af udgangsdøren med henblik på at tilbageholde beboeren i boligen.

Der er ikke tale om et generelt forbud mod aflåsning af hoved- eller gadedøre. Det afgørende er, at vedkommende kan komme ud, når han eller hun ønsker det. At låse en borger inde er ensbetydende med frihedsberøvelse, hvilket der er et generelt forbud imod, hvis det ikke har hjemmel i lov, jf. grundlovens § 71. Der er således intet i regelsættet, der forbyder aflåsning indefra af hoved- og gadedøre i det omfang, man normalt holder disse døre låste i almindelig beboelse for at forhindre tyveri eller besøg af uvedkommende. Dette gælder både i dag- og nattetimer.

I nogle botilbud og plejeboliger m.v. er det almindeligt, at hovedindgangen ikke er aflåst i dagtimerne. Det er vigtigt at være opmærksom på, at aflåsning af en hoveddør kan være ensbetydende med, at ikke alle beboere er i stand til at gå ud, hvis de ønsker det. Er dette tilfældet, er aflåsning ensbetydende med frihedsberøvelse.

Hvis det er muligt at forlade boligen gennem en eller flere centralt placerede udgangsdøre, er reglerne ikke til hinder for at andre og mindre centralt placerede udgangsdøre låses af.

Personlige

38. Det er en betingelse for anvendelse af alarm- og pejlesystemer, at der er tale om personlige systemer. Herved forstås, at systemerne kun må registrere den enkelte beboers udgang fra boligen eller færden uden for boligen. Det er ikke lovligt at anvende systemer, som kortlægger samtlige beboeres færden.

En dørklokke eller lignende, som gør opmærksom på færdsel - indkommende og udgående - ved hoveddøren eller hoveddøren, er ikke registrering af beboernes færden.

Sammenhæng med § 34

39. Anvendelse af personlige alarm- og pejlesystemer skal ses i sammenhæng med bestemmelsen i § 34 om tilbageholdelse i boligen. Efter § 34 kan en beboer fastholdes for at forhindre denne i at forlade boligen, eller vedkommende kan føres tilbage ved brug af fysisk magt, hvis man f.eks. ved hjælp af alarm- eller pejlesystemet bliver opmærksom på, at en beboer er ved at forlade boligen eller allerede har forladt den. Brugen af alarmsystemer forudsætter derfor også, at der er personale eller pårørende tilstede, som kan reagere, når alarmer aktiveres.

Afgrænset periode

40. Oplysning om perioden skal indgå i den afgørelse, der træffes af kommunalbestyrelsen, jf. § 41, nr. 3. Kommunalbestyrelsen tager stilling til periodens længde på baggrund af en konkret vurdering i hver enkelt sag.

Der kan f.eks. være tale om en kortere periode efter en flytning til plejebolig eller en periode med tilvænning til ændret medicinering.

Da behovet kan ændre sig i forhold til den enkeltes helbredstilstand og oplevelse af fortrolighed med omgivelserne, skal det løbende vurderes, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes. Den pågældende kan tilpasse sig hurtigere til nye omgivelser end forventet eller påbegynde deltagelse i diverse dagtilbud, sådan at behovet for at bruge alarm- eller pejlesystemer mindskes eller eventuelt forsvinder.

I § 52, stk. 1 er det fastsat, at revurdering senest skal ske 8 måneder efter kommunalbestyrelsens afgørelse.

For den gruppe, der er omfattet af lovens § 31, stk. 3, 2. pkt. – f.eks. borgere med demens - der modsætter sig at bære et personligt alarm- eller pejlesystem, kan kommunalbestyrelsens afgørelse om, at et personligt alarm- eller pejlesystem alligevel

må anvendes over for vedkommende, henset til sygdommens fremadskridende karakter træffes uden tidsbegrænsning. Det gælder dog fortsat, at et indgreb skal ophøre, hvis grundlaget for indgrebet ikke længere er til stede.

Særlige døråbnere

41. Bestemmelsen i § 31, stk. 4, giver adgang til at anvende særlige døråbnere, i visse tilfælde når:

- der er nærliggende risiko for, at en eller flere borgere ved at forlade bo- eller dagtilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og
- forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet for at afværge denne risiko, og
- lovens øvrige muligheder forgæves har været anvendt.

Kommunalbestyrelsen kan i visse særlige situationer, og når alt andet har været forsøgt forgæves, anvende særlige døråbnere. Der kan f.eks. være tale om dobbelte dørgreb, dobbelttryk for døråbning og lignende for at forhindre eller vanskeliggøre, at visse borgere med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne går ud og udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade. Der må ikke anvendes egentlige aflåsningssystemer.

Der kan eksempelvis være tale om farefyldte trafikale forhold, særlige naturområder, hvor den pågældende kan blive væk eller vejrforhold (f.eks. voldsom kulde), som vil kunne begrunde at disse midler bringes i anvendelse, når andre og mindre indgribende foranstaltninger forgæves har været forsøgt afprøvet.

Muligheden for at anvende af særlige døråbnere ved yderdøren ændrer således ikke på det forhold, at de i den forbindelse mindre indgribende foranstaltninger i form af alarm- eller pejlesystemer først forgæves skal være afprøvet inden, der sættes ind med den mere indgribende foranstaltning i form af en særlig døråbner.

Det vil således være hensigtsmæssigt, hvis botilbud m.v. fysisk indrettes således, at personalet let kan overskue, om en borger, der ikke kan klare sig selv på egen hånd, er ved at forlade stedet, så man i tide kan træffe de nødvendige forholdsregler.

Alle, der ikke kan betjene de særlige døråbnere, skal have den nødvendige hjælp hertil, medmindre der er tale om en borger, som er omfattet af bestemmelsen om tilbageholdelse i boligen.

Tilbageholdelse i boligen

Magtanvendelsesloven

§ 34. Under samme betingelser som i § 31, stk. 4, kan kommunalbestyrelsen i opholdskommunen træffe afgørelse om, at lederen af et bo- eller dagtilbud eller den ansatte, der af lederen bemyndiges dertil kan anvende fysisk magt i form af at fastholde en person for at forhindre denne i at forlade boligen eller for at føre denne tilbage til boligen.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om, for hvilken periode tilbageholdelse i boligen kan anvendes, og skal løbende vurdere, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.

42. Bestemmelsen i § 34 giver adgang til ved fysisk magt at fastholde en borger for at hindre denne i at forlade boligen eller for at føre vedkommende tilbage til boligen.

Bestemmelsen finder anvendelse når:

- der er nærliggende risiko for, at borgeren ved at forlade boligen udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og
- forholdene i det enkelte tilfælde gør, at det er absolut påkrævet for at afværge denne risiko at anvende fysisk magt, således at borgeren forhindres i at forlade boligen eller føres tilbage til boligen, og
- lovens øvrige muligheder forgæves har været anvendt.

Boligen omfatter foruden den individuelle bolig, også de fælles opholdsområder i tilknytning til boligen samt dagtilbud m.v.

Nærliggende risiko for væsentlig personskade

43. Anvendelse af fysisk magt i form af at fastholde en person for at forhindre vedkommende i at forlade boligen eller for at føre vedkommende tilbage til boligen kan alene anvendes, når der foreligger en nærliggende risiko, for at den pågældende udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade.

Der skal f.eks. foreligge en konkret viden om:

- at personen ofte forlader boligen, og/eller
- vedvarende udtrykker ønske om at forlade boligen.

Det er således ikke tilstrækkeligt at have en formodning om, at borgeren vil forlade boligen og derved udsætte sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade.

Der er ikke hjemmel til at føre borgeren tilbage til et lokale med låst dør. Fysiske indgreb i form af at føre en borger tilbage skal kombineres med tryksskabende initiativer m.v. og forudsætter således altid, at der er personale eller andre tilstede, som kan yde denne hjælp.

Absolut påkrævet

44. Anvendelsesområdet for § 34 er begrænset til de tilfælde, hvor tilbageholdelse i boligen er absolut påkrævet for at afværge en nærliggende risiko for personskade.

Denne betingelse medfører, at anvendelse af fysisk magt for at tilbageholde en borger i boligen ikke kan anvendes, hvor risikoen kan afværges på andre måder, som er mindre indgribende, jf. mindsteindgrebsprincippet.

De situationer, hvor en borger er ved at forville sig ud af boligen, og hvor personalet kan tilbageholde borgeren uden at anvende magt, er ikke omfattet af § 34.

Det afgørende er således ikke det, at borgeren vil gå, men de synliggjorte risici, der er forbundet med at gå på tidspunkter, hvor der ikke er mulighed for ledsagelse.

Sammenhæng med § 31, stk. 4

45. § 34 skal ses i sammenhæng med § 31, stk. 4, hvoraf betingelserne for at anvende de særlige døråbnere fremgår.

§ 34 giver adgang til, at der kan træffes afgørelse om, at personalet eller andre kan tilbageholde en borger, når man - eventuelt ved hjælp af alarmsystemet - bliver opmærksom på, at vedkommende har forladt boligen eller er ved at forlade boligen og dermed bringer sig i en farefuld situation.

Afgrænset periode

46. Det fremgår af § 34, stk. 2, at kommunalbestyrelsens beslutning skal indeholde oplysninger om, for hvilken periode tilbageholdelsen skal anvendes. Oplysning om den forventede periodes længde skal også fremgå som grundlag for afgørelse kommunalbestyrelsen skal træffe, jf. § 41, nr. 3.

Der kan f.eks. være tale om en kortere periode i forbindelse med tilvæning til ændret medicinering, til ændrede ydre forhold eller en ganske kort venteperiode i forbindelse med, at Naalakkersuisoq for Familie har truffet afgørelse om optagelse i et særligt botilbud uden samtykke, i det omfang betingelserne i øvrigt er opfyldt.

Da behovet kan ændre sig i forhold til den enkeltes helbredtstilstand og oplevelse af fortrolighed med omgivelserne, skal det løbende vurderes, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes. Den pågældende kan tilpasse sig hurtigere til nye omgivelser end forventet eller f.eks. påbegynde diverse aktiviteter, som mindsker eller fjerner behovet for tilbageholdelse.

I § 52 er det fastsat, at revurdering senest skal ske 8 måneder efter kommunalbestyrelsens afgørelse.

Advokatbistand

Magtanvendelsesloven

§ 43. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at personen under sagen får bistand fra en advokat til at varetage sine interesser i sager om:

- 1) tilbageholdelse i boligen m.v. efter § 34 mod den pågældendes vilje, eller
- 2) optagelse i botilbud efter § 36, stk. 1.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen betaler udgifterne til advokaten, der modtager salær og godtgørelse for udlæg efter samme regler, som gælder i de tilfælde, hvor der er meddelt fri proces, jf. kapitel 21 i Retsplejelov for Grønland.

§ 44. Den, der iværksættes foranstaltninger overfor, kan altid vælge sin egen advokat.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen og Naalakkersuisoq for Familie skal påse, at en advokat, som er privat antaget, ikke bliver inhabil på grund af forholdet mellem klienten og klientens ægtefælle, pårørende m.fl.

47. I sager om tilbageholdelse i boligen mod pågældendes vilje skal kommunalbestyrelsen sørge for, at den pågældende får bistand fra en advokat samt afholde udgiften hertil.

Den udpegede advokat har til opgave at varetage borgerens interesser på et så tidligt tidspunkt i sagen som muligt. Det vil i praksis betyde, at advokaten skal inddrages under sagens behandling og afgørelse, når det i kommunalbestyrelsen er besluttet at indstille, at der træffes afgørelse om tilbageholdelse eller om optagelse i særlige botilbud uden samtykke.

Anvendelse af stofseler

Magtanvendelsesloven

§ 35. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan træffe afgørelse om, at lederen af et bo- eller dagtilbud eller den ansatte, der af lederen bemyndiges dertil kan anvende fastspænding med stofseler til kørestol eller andet hjælpemiddel, seng, stol eller toilet for at hindre fald, når der er nærliggende risiko for, at en person udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om, for hvilken periode de beskyttelsesmidler, som er omfattet af stk. 1, kan anvendes, og skal løbende vurdere, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.

48. Bestemmelsen i § 35 giver hjemmel til at fastspænde en person med stofseler for at hindre fald når:

- der er nærliggende risiko for, at personen udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade, og
- forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.

Bestemmelsen har navnlig praktisk betydning for personer, der foruden at have en nedsat psykisk funktionsevne også har en nedsat fysisk funktionsevne.

Beskyttelsen mod skade som følge af fald består i at spænde den pågældende fast til kørestolen, sengen, toilettet osv. med bløde stofseler. Selerne kan f.eks. placeres over brystet, om livet eller over benene.

Hvis en borger f.eks. har mistet evnen til at gå, men til trods herfor til stadighed forsøger at gå med benbrud og andre skader til følge, vil man med hjemmel i bestemmelsen kunne anvende fastspænding som beskyttelse.

Det samme gælder, hvis en person med nedsat psykisk funktionsevne også lider af hyppige krampes, spasmer eller andre ufrivillige kraftige bevægelser og dermed er i fare for at falde.

Denne form for fastspænding omfatter ikke fiksering.

Beskyttelsesmidler i form af bløde stofseler efter § 35 kan alene bruges for at hindre fald. Bestemmelsen i § 35 kan derimod ikke – når der ikke foreligger f.eks. benbrud og manglende forståelse for egen situation - benyttes til at spænde en borger fast i en stol eller kørestol for at forhindre vedkommende i at gå. De kan heller ikke anvendes med det formål at begrænse mobiliteten, når den pågældende er utryg eller aggressiv.

Ved anvendelse af en foranstaltning efter § 35 vil der være tale om, at hensynet til den pågældendes sociale tryghed, herunder sikkerhed, er vurderet vigtigere end hensynet til selvbestemmelsesretten. Dette er endnu et eksempel på, at de sociale værdier, der ligger bag reglerne om magtanvendelse, ikke altid peger i den samme retning og i visse tilfælde støder mod hinanden. En konkret afvejning af de forskellige hensyn kan i så fald blive nødvendig.

Nærliggende risiko for væsentlig personskade

49. Beskyttelsesmidler i form af fastspænding med stofseler for at forhindre fald kan alene anvendes, når der er nærliggende risiko, for at borgeren udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade.

Det er ikke tilstrækkeligt at have en formodning om, at den pågældende kan komme til at foretage sig noget, der kan medføre, at han eller hun udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade. Der skal derimod foreligge en konkret viden om, at den pågældende enten ofte har forsøgt at udføre handlinger, der kan indebære en risiko for fald og deraf følgende personskade, eller ofte plages af krampes, spasmer og lignende, som medfører risiko for væsentlig personskade.

Væsentlig personskade kan bl.a. være brækkede lemmer, kraniebrud, hjernerystelse, tabte eller løse tænder m.v. Derimod kan f.eks. en mindre forstuvning i denne sammenhæng ikke opfattes som væsentlig personskade. Den væsentlige personskade skal dog individuelt vurderes ud fra den pågældendes helbredstilstand.

Absolut påkrævet

50. Beskyttelsesmidler kan alene anvendes i de tilfælde, hvor det er absolut påkrævet for at afværge en nærliggende risiko for væsentlig personskade.

Det følger af mindsteindgrebsprincippet, at beskyttelsesmidler ikke lovligt kan anvendes, hvis risikoen kan afværges ved brug af andre og mindre indgribende metoder.

Der vil være borgere, for hvem en bedring af den fysiske funktionsevne ikke kan forventes. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på mulighederne for at indrette omgivelserne sådan, at fald kan hindres på mindre indgribende måder. Dette gælder naturligvis også for de borgere, for hvem behovet herfor kan mindskes.

En borger med dårlig balanceevne og delvise lammelser eller hyppige spasmer kan f.eks. forhindres i at falde ned fra stol, seng eller toilet ved at anbringe gelændere, sengehest, eller madras tæt ved gulvet.

For borgere med eksempelvis stærkt nedsat muskelkraft, som ikke kan rette kroppen ud, og derfor sidder dårligt i en stol, kan det i nogle tilfælde være nødvendigt at bruge stofseler for, at disse borgere overhovedet kan sidde i en kørestol uden risiko for at falde ud, og dermed komme til skade.

Der skal således være tale om en konkret risiko for personskade, som det ikke er lykkedes at afværge ad mindre indgribende veje, og som det af hensyn til at undgå væsentlig personskade, er nødvendigt at forhindre.

Periode

51. Det fremgår af § 35, stk. 2, at kommunalbestyrelsens afgørelse skal indeholde oplysninger om, for hvilken periode beskyttelsesmidler i form af fastspænding med stofseleler kan anvendes, jf. lovens § 41, nr. 3.

Da behovet kan ændre sig i forhold til den enkeltes helbredstilstand, skal det løbende vurderes, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.

I § 52, stk. 2, er det fastsat, at revurdering senest skal ske 18 måneder efter kommunalbestyrelsens afgørelse.

Kommunalbestyrelsens kompetence – klageadgang

Magtanvendelsesloven

§ 41. Som grundlag for kommunalbestyrelsens afgørelser efter §§ 31, 33, 34 og 35 skal der foreligge:

- 1) den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte funktionsevne,
- 2) oplysninger om den socialpædagogiske hjælp og pleje, der har været iværksat før den påtænkte afgørelse om iværksættelse af foranstaltningerne,
- 3) oplysninger om den forventede periode, i hvilken foranstaltningerne vil være nødvendige, og
- 4) pårørendes og en eventuel værges bemærkninger til de påtænkte foranstaltninger.

52. Kommunalbestyrelsens afgørelser vil kunne indbringes for Det Sociale Ankenævn, jf. § 47 efter reglerne i Landstingsforordning om socialvæsenets styrelse og organisation § 8.

Magtanvendelsesloven

§ 48. Kommunalbestyrelsens afgørelser efter §§ 31, 33, 34, 35, 36, stk. 2, 38, 39, stk. 2 og § 42, stk. 3 kan indbringes for Det Sociale Ankenævn inden for fire uger efter modtagelsen af afgørelsen.

Stk. 2...

Den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne

53. I medfør af § 3, er det en generel betingelse for at iværksætte foranstaltninger omfattet af §§ 32-36, at der foreligger den fornødne faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne.

Når der i § 41 stilles krav om, at der som grundlag for kommunalbestyrelsens afgørelse skal foreligge en redegørelse for den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte funktionsevne, er det derfor ensbetydende med, at der i grundlaget for afgørelsen ikke blot kan anføres en diagnose eller lignende. Der skal gives en fyldestgørende redegørelse for den pågældendes nedsatte psykiske funktionsevne.

Den socialpædagogiske hjælp og pleje, der har været iværksat før indstilling om iværksættelse af indgreb

54. Magtanvendelsesreglerne bygger på princippet om, at socialpædagogiske virkemidler og omsorgs- og plejemæssig indsats går forud for enhver form for tvang. Det er derfor en generel betingelse, at målet altid skal søges nået gennem frivillighed, forinden der skrives til tvangsmæssige foranstaltninger.

Som grundlag for kommunalbestyrelsens afgørelse skal der således foreligge en redegørelse for den indsats, der har været iværksat med henblik på at afhjælpe følgerne af den nedsatte psykiske funktionsevne samt den indsats, der har været ydet med henblik på at undgå brugen af tvang.

Den forventede periode, i hvilken foranstaltningerne vil være nødvendige

55. I § 31, stk. 1 og 3, § 34, stk. 2, og § 35, stk. 2, stilles der krav om, at der i forbindelse med iværksættelsen af disse foranstaltninger fastsættes en periode, inden for hvilken det forventes at være nødvendigt at anvende foranstaltningen, jf. også formuleringen af § 41.

Afgørelser i medfør af § 31, stk. 2, sidste pkt., kan træffes uden, at der fastsættes en periode, inden for hvilken afgørelsen gælder. Som nævnt oven for under pkt. 26 må en foranstaltning eller et indgreb ikke opretholdes ud over den periode, det er nødvendigt. Hvis det ikke længere er relevant at forlange, at en borger med demens skal benytte et personligt alarm- eller pejlesystem, kan afgørelse herom ikke opretholdes.

Periodens længde er bestemt af den pågældendes behov og hensynet til at afværge personskade.

Pårørendes og den eventuelle værgeres bemærkninger til foranstaltningen

56. Borgerens egne bemærkninger til sagen følger reglerne i landstingslov om sagsbehandling i den offentlige forvaltning (sagsbehandlingsloven), hvorefter den, der er part i en sag, altid har ret til at udtale sig, jf. sagsbehandlingslovens § 21.

For at sikre den bedst mulige indsats er der desuden stillet krav om, at der som grundlag for kommunalbestyrelsens afgørelse skal foreligge en redegørelse, jf. § 41, nr. 4, for bemærkningerne fra personer med et nærmere kendskab til den pågældende om de påtænkte foranstaltninger. Dette kan f.eks. være ægtefællen, pårørende, nære bekendte eller en værger.

Kapitel 11

Flytning uden samtykke

Anvendelsesområde for § 36, stk. 1

Magtanvendelsesloven

§ 36. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan, jf. § 42, indstille til Naalakkersuisoq for Familie at træffe afgørelse om, at en person, der modsætter sig flytning eller mangler evnen til at give informeret samtykke hertil, jf. dog stk. 2, skal optages i et bestemt botilbud efter den sociale lovgivning, når:

- 1) det er absolut påkrævet for, at den pågældende kan få den nødvendige hjælp, og
- 2) hjælpen ikke kan gennemføres i personens hidtidige bolig og
- 3) den pågældende ikke kan overskue konsekvenserne af sine handlinger og
- 4) den pågældende udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade og
- 5) det er uforvarligt ikke at sørge for flytning.

Stk. 2...

57. Naalakkersuisoq for Familie har efter § 42, stk. 1, hjemmel til at træffe afgørelse om, at en person skal optages i et særligt botilbud uden dennes samtykke. Afgørelsen kan alene træffes efter indstilling fra kommunalbestyrelsen, jf. § 36, stk. 1.

Afgørelse om at optage en person i et særligt botilbud uden samtykke kan træffes når:

- det er absolut påkrævet for, at den pågældende kan få den nødvendige hjælp, og hjælpen ikke kan gennemføres i vedkommendes hidtidige bolig,
- pågældende ikke kan overskue konsekvenserne af sine handlinger og udsætter sig for væsentlig personskade,
- det er uforvarligt ikke at sørge for flytning.

Det forudsættes, at der er tale om optagelse i et særligt botilbud, en plejebolig eller lignende med henblik på varigt ophold, således at den hidtidige bolig fraflyttes. Bestemmelsen omfatter dermed en personkreds for hvem, der typisk ikke er udsigt til bedring.

Bestemmelsen finder anvendelse i tilfælde, hvor en person med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne bor i en almindelig bolig - lejebolig, andelsbolig eller ejerbolig - og det vurderes uforvarligt ikke at sørge for flytning til et botilbud m.v. Bestemmelsen vil dog også skulle anvendes i situationer, hvor en borger allerede er visiteret til et botilbud, men efterfølgende får behov, der ikke kan dækkes her.

Begrebet flytning omfatter således flere situationer. Der kan for det første være tale om, at der visiteres fra en oprindelig bolig til et botilbud. Dernæst kan der være tale om situationer, hvor der visiteres fra ét botilbud til et andet og særligt i ndrettet kommunalt eller regionalt botilbud. Endelig er der de situationer, hvor den pågældende flyttes til/fra en skærmet enhed inden for samme bebyggelse.

Der er opstillet en række meget strenge betingelser for at anvende reglen om optagelse i særligt botilbud m.v. uden samtykke, da der er tale om den mest indgribende sociale foranstaltning i forhold til voksne. Det er derfor forudsat, at reglen kun anvendes i få og enkeltstående tilfælde.

Absolut påkrævet for at give den nødvendige hjælp

58. Det er en betingelse, at flytningen er absolut påkrævet for, at borgeren kan få den nødvendige hjælp, og at hjælpen ikke kan gennemføres i den hidtidige bolig.

Denne vurdering tager alene hensyn til den enkeltes behov for hjælp og hensynet til, hvor den enkelte bedst muligt kan modtage den nødvendige hjælp.

Den nødvendige hjælp er den hjælp, borgeren efter en faglig vurdering har behov for som følge af den nedsatte psykiske funktionsevne. Hjælpen kan f.eks. bestå i hjælp til personlig pleje og hygiejne, sygepleje og omsorg eller lægeligt tilsyn eller behandling.

At flytningen er absolut påkrævet for at yde den nødvendige hjælp indebærer, at hjælpen efter en konkret og faglig vurdering ikke kan ydes forsvarligt på en anden og mindre indgribende måde.

Kan behovet opfyldes ved f.eks. at ændre boligens indretning, tilrettelægge hjemmehjælp og dag- eller andre tilbud mere hensigtsmæssigt eller ved at stille hjælpemidler til rådighed, er flytningen ikke absolut påkrævet.

Hensynet til kommunalbestyrelsens udnyttelse af ressourcer og tilrettelæggelse af de social hjælp m.v. indgår ikke i vurderingen.

Kan en risiko for væsentlig personskade således afhjælpes på en anden mindre indgribende måde end ved flytning, er der ikke hjemmel i § 36, stk. 1, til at flytte en borger mod pågældendes vilje.

Uforsvarligt at undlade flytning - væsentlig personskade

59. For at en flytning kan anses som lovligt iværksat, er det en betingelse, at det er uforsvarligt at undlade flytning, idet borgeren kan blive udsat for væsentlig personskade, hvis ikke den nødvendige hjælp ydes.

Det er således en betingelse, at pågældende ikke kan overskue konsekvenserne af sine handlinger og derfor udsætter sig for væsentlig personskade.

Det centrale i denne vurdering er hensynet til borgerens helbredstilstand. Betingelsen forudsætter, at der er risiko for, at den pågældende som følge af den nedsatte psykiske funktionsevne udsætter sig for væsentlig personskade ved at forblive i den hidtidige bolig.

Der kan f.eks. være tale om risiko for at brænde inde som følge af uforsvarlig omgang med ild eller elektriske installationer. Det kan være risiko for medicinforgiftning, fordi borgeren ikke selv kan dosere medicin. Det kan være risiko for livstruende tilstande, fordi den pågældende ikke husker at eller ikke vil tage livsvigtig medicin. Det kan være risiko for fysiske kvæstelser, fordi den pågældende foruden den nedsatte psykiske funktionsevne desuden har en nedsat fysisk funktionsevne.

Risikoen skal være reel og ikke kun hypotetisk. Dvs. der skal være en vis sandsynlighed for, at borgeren kommer ud for væsentlig personskade.

Risiko for »væsentlig personskade« omfatter kun de tilfælde, hvor borgeren selv er udsat for den nævnte risiko. Det er ikke tilstrækkeligt, at naboer eller andre føler sig truet eller generet af den pågældende. Det er heller ikke tilstrækkeligt, at pårørende føler sig utrygge ved, at borgeren bor, som han eller hun har valgt at bo.

Imidlertid skal hensynet til samlever eller ægtefælle også indgå i den samlede afvejning. Disse pårørende er tillagt adgang til at klage over kommunalbestyrelsens afslag på at indstille til optagelse i særlige botilbud, jf. § 42, stk. 3. Det er navnlig i situationer, hvor den syge blankt afviser at modtage den nødvendige omsorg eller pleje fra ægtefællen eller samleveren, at dette hensyn skal indgå. I de situationer, hvor eksempelvis en borger med svær demens har kunnet forblive i sit eget hjem - fordi en ægtefælle, samlever eller anden pårørende har været til stede og har kunnet yde en del af hjælpen - vil der ligeledes skulle indgå et hensyn til dennes mulighed for at føre en normal tilværelse uden at blive påført store belastninger.

Borgere med en psykisk funktionsnedsættelse af fremadskridende karakter, der ikke er i stand til at tage stilling til et forslag om flytning, § 36, stk. 2

Magtanvendelsesloven

§ 36. ...

Stk. 2. For personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, der ikke modsætter sig flytning, men som mangler evnen til at give informeret samtykke til en flytning, og hvor den psykiske funktionsnedsættelse er en konsekvens af en erhvervet mental svækkelse, som er fremadskridende, kan kommunalbestyrelsen i opholdskommunen træffe afgørelse om optagelse i et bestemt botilbud, hvis kommunalbestyrelsens indstilling tiltrædes af den værge, kredsretten har beskikket, jf. § 42, stk. 4, når

- 1) ophold i et botilbud er påkrævet for, at den pågældende kan få den nødvendige hjælp, og
- 2) det i det konkrete tilfælde vurderes omsorgsmæssigt at være mest hensigtsmæssigt for den pågældende.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan i ganske særlige tilfælde indstille til Naalakkersuisoq for Familie, at der træffes afgørelse om, at en person, der er optaget i et botilbud som nævnt i stk. 1, og som mangler evnen til at give informeret samtykke, kan flyttes til en anden tilsvarende bolig, hvor omsorgen for personen kan varetages, selv om betingelserne i stk. 1, nr. 1-5, ikke er opfyldt, hvis det skønnes at være i den pågældendes egen interesse, herunder af hensyn til mulighederne for, at den pågældende kan bevare tilknytning til sine pårørende.

Stk. 4 og 5. ...

60. Betingelserne for flytning, jf. § 36, stk. 2, er lempeligere for så vidt angår borgere, der ikke modsætter sig flytning, men som heller ikke er i stand til at give et informeret samtykke på grund af en erhvervet mental svækkelse. Det er en betingelse, at der er tale om en fremadskridende lidelse, som det f.eks. kan ses ved fremskreden demens. Det er endvidere en betingelse, at ophold i et botilbud, herunder et andet botilbud med tilknyttet service, er påkrævet for, at borgeren kan få den nødvendige hjælp, samt at det i det konkrete tilfælde vurderes mest hensigtsmæssigt for den pågældende at flytte til det pågældende botilbud m.v.

Det er desuden en betingelse for flytning uden samtykke, at den beskikkede værge kan tiltræde kommunalbestyrelsens afgørelse om flytning. Værge, som typisk vil have et indgående kendskab til borgeren, og kommunalbestyrelsen vurderer, om borgerens særlige pleje- og omsorgsbehov, som følge af den erhvervede mentale svækkelse, nødvendiggør en flytning, når de i stk. 2, nr. 1 og nr. 2, nævnte betingelser ellers er opfyldt. Er værge og kommunalbestyrelsen ikke enige, og fastholder kommunalbestyrelsen indstillingen, skal kommunalbestyrelsen indstille til Naalakkersuisoq for Families afgørelse, jf. § 36, stk. 1.

Reglen vil således omfatte borgere med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, hvor den psykiske funktionsnedsættelse er en følge af en erhvervet mental svækkelse, der er fremadskridende og indebærer et væsentligt stigende eller ændret pleje- og omsorgsbehov.

Ved erhvervet mental svækkelse forstås en i de voksne år erhvervet mental svækkelse. Der vil typisk være tale om borgere med demens.

Personkredsen omfatter dog også andre, der ofte sent i deres livsforløb rammes af andre former for fremadskridende mental svækkelse. Eksempelvis vil der kunne være tale om borgere, hvor belastningen efter alvorlig sygdom, følger efter apopleksi, hjerneblødning eller hjernetraumer eller andet bliver den faktor, der udløser en progredierende svækkelse af pågældendes mentale tilstand. Det afgørende er således den fremadskridende mentale svækkelse og ikke den udløsende faktor. Borgere med udviklingshæmning, der rammes af en fremadskridende mental svækkelse, vil ligeledes være omfattet af de lempeligere regler.

Borgere, der har en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, men hvor den psykiske funktionsnedsættelse ikke er fremadskridende, eksempelvis borgere med udviklingshæmning, er ikke omfattet af de lempeligere regler i § 36, stk. 2. Disse borgere vil ikke have et væsentligt stigende eller ændret pleje- og omsorgsbehov.

Der skal foreligge den fornødne speciallægefaglige dokumentation for borgerens psykiske funktionsnedsættelse samt for, at denne funktionsnedsættelse forhindrer borgeren i selvstændigt at varetage egne interesser.

Hvis en borger, der er omfattet af den beskrevne personkreds, positivt modsætter sig flytningen, vil borgeren ikke være omfattet af stk. 2. I så fald vil bestemmelsen i stk. 1 finde anvendelse.

§ 36, stk. 3, omhandler mulighederne for at træffe afgørelse om flytning af en borger fra et egnet botilbud til et andet egnet botilbud uden personens samtykke yderligere. Bestemmelsen omfatter situationer, hvor vedkommende mangler evnen til at give informeret samtykke, og hvor det må skønnes at være i borgerens egen interesse at flytte til et andet egnet botilbud af hensyn til mulighederne for, at pågældende og pårørende kan bevare tilknytningen til hinanden.

Der kan således i vurderingen af, om betingelserne for at gennemføre en flytning uden borgerens samtykke er til stede, indgå en samlet vurdering af hensynet til den pågældende og til de pårørendes mulighed for at opretholde forbindelsen. Afgørelse om flytning uden borgerens samtykke, kan kun træffes, hvis det påtænkte botilbud opfylder de behov for omsorg og pleje, som borgeren har. En flytning skal endvidere skønnes at være i borgerens interesse. Der kan være tale om situationer, hvor den pårørende eller familien er flyttet bort fra den egn, hvor borgeren er optaget i et særligt botilbud. Under forudsætning af, at det påtænkte botilbud må anses for egnet til at imødekomme borgerens behov i samme omfang, som det hidtidige botilbud, og det må anses for at være i pågældendes egen interesse at flytte, vil hensynet til at opretholde kontakten mellem borgeren og de pårørende begrunde en flytning uden borgerens samtykke.

Magtændelsesloven

§ 36. ...

Stk. 4. Det skal indgå i kommunalbestyrelsens vurdering efter stk. 1 og 2, hvis en eventuel ægtefælle, samlever eller anden pårørende ikke længere kan varetage den nødvendige hjælp til og opsyn med den pågældende.

Stk. 5. ...

Flytningen efter stk. 1 og 2 skal ske af hensyn til borgeren. I de tilfælde, hvor en eventuel ægtefælle, samlever eller anden pårørende hidtil har bidraget med varetage af den nødvendige hjælp samt opsyn i forhold til borgeren, og hvor den pårørende ikke længere føler sig i stand til at kunne løfte denne byrde, skal dette indgå i den samlede vurdering. Men hensynet til ægtefællen eller den pårørende kan, jf. § 36, stk. 4, ikke selvstændigt begrunde en flytning efter stk. 1 og 2.

I de situationer, hvor eksempelvis en borger med svær demens har kunnet forblive i sit eget hjem, fordi en ægtefælle, samlever eller anden pårørende har været til stede og har kunnet yde en del af denne hjælp, skal der således indgå et hensyn til dennes mulighed for at føre en normal tilværelse uden at blive påført store belastninger. Der kan ikke ske flytning alene med den begrundelse, at ægtefællen ikke længere magter at medvirke til pasningen af f.eks. ægtefællen med demens i det fælles hjem. Der er alene tale om, at dette skal indgå som et element i vurderingen af, om der skal ske flytning uden samtykke.

Magtændelsesloven

§ 36. ...

Stk. 5. Kommunalbestyrelsens afgørelse efter stk. 2 vil kunne påklages til Det Sociale Ankenævn. Kan kommunalbestyrelsens indstilling ikke tiltrædes af den værge, kredsretten har beskikket, jf. § 42, stk. 4 indstiller kommunalbestyrelsen til Naalakkersuisoq for Familie at træffe afgørelse om optagelse eller flytning til et bestemt botilbud efter stk. 2.

Hvis den værge, som kredsretten har beskikket, er enig i kommunalbestyrelsens indstilling om optagelse i et bestemt botilbud, kan kommunalbestyrelsens afgørelse påklages til Det Sociale Ankenævn. Værgens vurdering af kommunalbestyrelsens indstilling om optagelse i et bestemt botilbud er således afgørende for, om Naalakkersuisoq for Familie skal behandle sagen som 1. instans efter kommunalbestyrelsens indstilling.

Forholdet til boliglovgivningen

61. Bestemmelsen om optagelse i et særligt botilbud giver ikke mulighed for at træffe afgørelse om, at en borger skal flytte - hverken varigt eller midlertidigt - i et botilbud uden for den sociale lovgivning, jf. § 36, stk. 1.

Reglerne i lejelovgivningen finder anvendelse uafhængigt af bestemmelsen i § 36.

I magtanvendelsesloven er der ingen særlige regler om opsigelse eller ophævelse af en oprindelig lejebolig i forbindelse med optagelse i et særligt botilbud efter § 36, idet denne opgave vil kunne varetages af borgerens værge efter de almindelige regler om lejers adgang til at opsiges lejeaftalen.

Når der er tale om en bolig, som kommunalbestyrelsen har anvisningsretten til, skal kommunalbestyrelsen være opmærksom på ikke at foretage ny anvisning til den pågældende bolig, før der er vished for, at lejeren rent faktisk skal flytte til en anden bolig, idet klager over afgørelser efter § 36 har opsættende virkning, jf. § 49, stk. 4, med mindre Naalakkersuisoq for Familie samtidig med afgørelsen efter § 42 har truffet afgørelse om at iværksætte optagelsen straks.

Forholdet til myndighedsloven

62. Reglerne om personligt værgemål giver ikke værgen ret til at beslutte tvangsmæssigt at flytte borgeren til et botilbud, sygehus eller lignende.

Er borgeren indforstået med og har forståelse for at skulle flytte, vil flytningen ikke i sig selv begrunde en værgebeskikkelse. Men har vedkommende et personligt værgemål af andre årsager, kan værgen efter reglerne i myndighedslovens § 44, træffe beslutninger i forbindelse med flytningen på borgerens vegne.

I de tilfælde, hvor borgeren - i ord eller handling - modsætter sig en flytning, er værgens medvirken derimod ikke tilstrækkelig, idet den retssikkerhedsmæssige procedure, der er foreskrevet i § 42, jf. § 36, samt § 43 skal følges. I disse tilfælde skal afgørelsen om optagelse i et særligt botilbud træffes af Naalakkersuisoq for Familie efter indstilling fra kommunalbestyrelsen. Kommunalbestyrelsen skal også sørge for, at borgeren får advokatbistand.

Det beror på en konkret vurdering af borgerens tilstand, hvorvidt den pågældende har forstået og erklæret sig indforstået med en flytning til et særligt botilbud.

Advokatbistand

Magtanvendelsesloven

§ 43. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at personen under sagen får bistand fra en advokat til at varetage sine interesser i sager om:

- 1) ...
- 2) optagelse i botilbud efter § 36, stk. 1.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen betaler udgifterne til advokaten, der modtager salær og godtgørelse for udlæg efter samme regler, som gælder i de tilfælde, hvor der er meddelt fri proces, jf. kapitel 21 i Retsplejelov for Grønland.

63. I sager om optagelse i særlige botilbud uden samtykke, jf. § 36, stk. 1, skal borgeren have advokatbistand til at varetage sine interesser under sagens behandling og afgørelse. Advokatbistand skal tilbydes, når det af kommunalbestyrelsen er besluttet at indstille, at der træffes afgørelse om optagelse i særlige botilbud uden samtykke. Der er tale om en obligatorisk ordning, dvs. at kommunalbestyrelsen skal sørge for, at borgeren får en advokat, og kommunalbestyrelsen skal afholde udgifterne hertil efter de almindelige regler for beskikkede advokater.

Kapitel 12

Om kommunalbestyrelsens adgang til at træffe afgørelse om besøgsrestriktioner

Formål og målgruppe

Magtanvendelsesloven

§ 37. Personer, som bor i botilbud med tilknyttet personale og fællesboligarealer, bestemmer selv, hvem vedkommende vil have besøg af, jf. dog § 38, stk. 1, og § 39, stk. 2.

64. Formålet med reguleringen af kommunalbestyrelsens adgang til at træffe afgørelse om besøgsrestriktioner er først og fremmest at fastslå den enkelte beboers selvbestemmelsesret i relation til besøgende i plejeboliger, plejehjem eller andre boligformer med tilknyttet personale og fællesboligarealer.

Reglen i § 37 slår fast, at der som hovedregel ikke kan fastsættes restriktioner over for konkrete besøgende i plejeboliger, på plejehjem eller i lignende boformer. Det er den enkelte beboer, der alene afgør, hvem den pågældende selv vil have besøg af, herunder også besøg af på fællesboligarealerne, og hvornår. Dette medfører, at hverken kommunalbestyrelsen eller andre, der yder og/eller leverer offentligt iværksat hjælp, vil kunne begrænse eller regulere konkrete besøgendes adgang hos en beboer, medmindre der er tale om forhold, der er omfattet af de typer af adfærd, der er oplyst i §§ 38 og 39, stk. 2, jf. nærmere herom nedenfor. Besøgende, der f.eks. alene stiller sig kritisk over for serviceniveauet, kan ikke blive mødt med en besøgsrestriktion.

Proportionalitetsprincippet gælder, når der skal træffes afgørelse om begrænsning af konkrete besøgendes ophold på fællesboligarealer, jf. § 38, stk. 1, og regulering af konkrete besøgendes adgang i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over, jf. § 39, stk. 2. Dette indebærer, at det er en betingelse for at kunne træffe en afgørelse om besøgsrestriktioner, at andre og mindre indgribende foranstaltninger er forsøgt anvendt. Hvilke foranstaltninger, der skal have været forsøgt anvendt, afhænger af den konkrete sag, men kommunalbestyrelsen skal sikre, at mindre indgribende initiativer har været søgt anvendt overfor den besøgende. Eksempelvis kan der være tale om forsøg på konfliktmægling, venlige henstillinger og tilrettevisning, inden der træffes afgørelse.

Den enkelte beboer har ikke indflydelse på, hvornår og af hvem de øvrige beboere får besøg.

Afgørelser efter § 38 og § 39 træffes over for såvel den konkrete besøgende som beboeren i plejeboligen, jf. § 40, stk. 5.

Reglerne finder ikke anvendelse i andre boligtyper, end dem der er angivet i § 37, jf. også pkt. 65.

Boligtyper omfattet af reglerne

65. Reglerne i §§ 37-40 finder anvendelse over for personer, som bor i plejeboliger, plejehjem eller andre boligformer med tilknyttet personale og fællesboligarealer.

Systematisk tager § 38 og § 39 udgangspunkt i en sondring mellem afgørelser om besøgsrestriktioner på fællesboligarealer og i den del af boligen, som beboeren alene råder over.

Ved den del af boligen, som beboeren alene råder over, forstås den del af boligen, som hverken de øvrige beboere eller andre har ret til at opholde sig uden den pågældende beboers samtykke.

Ved *fællesboligarealer* forstås arealer, som giver beboerne mulighed for i fællesskab at foretage aktiviteter, der for den enkelte kunne være foregået inde i selve boligen, f.eks. fælles opholdsarealer og spisekøkken/stue.

Besøgendes ophold på *servicearealerne* er ikke omfattet af reglerne i §§ 37-40. Ved servicearealer forstås arealer, der anvendes til omsorgs- og servicefunktioner, der normalt ikke vil foregå i en selvstændig bolig, og som indrettes i umiddelbar tilknytning til ældreboliger. Undtagelsen skyldes, at besøgende normalt ikke opholder sig på disse arealer.

Besøgendes adgang på *udenomsarealer* som f.eks. terrasser og stier er heller ikke omfattet af reglerne i §§ 37-40.

Reglerne er dog ikke til hinder for, at der i plejeboligerne mv. kan fastsættes generelle forskrifter om ophold på og benyttelse af disse arealer - f.eks. i form af en husorden med hjemmel i anstaltsforholdet eller retningslinjer i forhold til den almindelige brug.

Besøgsrestriktioner på fællesboligarealer

Magtansvaretsloven

§ 38. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan for visse besøgende træffe afgørelse om begrænsning af adgangen til fællesboligarealer i de boformer, der er nævnt i § 37, hvis:

1) den besøgende udøver vold eller truer med vold over for

andre beboere eller personalet eller i øvrigt udviser en adfærd, der er til fare for de øvrige beboere eller personalet,
2) den besøgende, uden at der er tale om fysisk vold, generer eller udøver chikane over for andre beboere eller personalet eller
3) den besøgendes adfærd er stærkt generende for de andre beboere eller personalet ved at skabe generel utryghed ved at opholde sig på fællesboligarealerne eller forråelse af miljøet på fællesboligarealerne eller ved at vanskeliggøre den nødvendige hjælp.
Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal ved afgørelse efter stk. 1 sikre den besøgendes adgang i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over.

66. Bestemmelsen i § 38, stk. 1, nr. 1-3, afgrænser de situationer, hvor kommunalbestyrelsen har hjemmel til at træffe afgørelse om en begrænsning af konkrete besøgendes adgang til fællesboligarealer i plejehjem, plejeboliger eller andre boligformer med tilknyttet personale og fællesboligarealer. Bestemmelsen giver ikke hjemmel til at afskære konkrete besøgende fra helt at komme på besøg hos den pågældende beboer. Der er derfor tale om en konkret afvejning af, hvorledes man med en afgørelse om en besøgsrestriktion sikrer hensynet til de andre beboere og plejepersonalet i forhold til den konkrete beboer.

En afgørelse om at begrænse en besøgendes adgang til fællesboligarealer er ikke til hinder for, at den konkrete besøgende fortsat kan aflægge besøg i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over. Det betyder, at der må findes en praktisk løsning, hvis der kun er adgang til den del af boligen, som beboeren alene råder over, via fællesboligarealerne. Det er personalet i den pågældende plejebolig m.v., der skal sikre, at der er en sådan adgang.

For så vidt angår fællesboligarealer, hvor der typisk vil være personale og andre beboere til stede, er der i § 38, stk. 1, oplistet de situationer, der vil kunne begrunde, at der træffes afgørelse om en nærmere begrænsning af den besøgendes adgang til at opholde sig på fællesboligarealer.

Udgangspunktet for de situationer, der er oplistet, er, at der udvises en adfærd, som er voldelig, truende eller som på anden vis er chikanerende eller generende, eller som har en karakter, så den i væsentlig grad vanskeliggør udførelsen af den nødvendige hjælp. Afgørelser efter § 38, stk. 1, nr. 1, kan træffes i de situationer, hvor konkrete besøgende udviser en voldelig eller truende adfærd eller i øvrigt er til fare for de øvrige beboere eller personalet. I disse situationer kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om, at den konkrete besøgende skal have begrænset sin adgang til fællesboligarealerne af hensyn til de øvrige beboere eller personalet. Der vil i så fald være tale om en situation, hvor den besøgende udøver eller har udøvet vold, fremsætter trusler om vold eller på anden måde er til fare for de øvrige beboere eller personalet.

Afgørelser efter § 38, stk. 1, nr. 2, kan træffes i de situationer, hvor konkrete besøgende, uden at der er tale om fysisk vold, udøver chikane over for de andre beboere eller personalet. Der vil således være tale om en adfærd, som generer eller skræmmer de øvrige beboere eller personalet, og som evt. kan skabe stress-betonede situationer som følge af f.eks. overfusning og utilbørligt nedsættende kommentarer over for de øvrige beboere eller personalet.

Der skal i praksis være tale om handlinger, som forekommer gentagne gange med en vis regelmæssighed, for at man kan tale om egentlig chikane. Som et eksempel kan nævnes den situation, hvor de andre beboere eller personalet gentagne gange overfuses af pårørende, således at leveringen af hjælpen vanskeliggøres, f.eks. under måltiderne i en fælles spisestue, hvor alle beboerne er til stede flere gange dagligt. I sådanne tilfælde kan der hurtigt opstå en kaotisk situation.

Afgørelser efter § 38, stk. 1, nr. 3, kan træffes i de situationer, hvor konkrete besøgende udviser en adfærd, der er til stor gene for de andre beboere eller personalet, eller forhold der kan sidestilles hermed. Eksempelvis kan nævnes en situation, hvor en konkret besøgende er stærkt beruset og udviser en adfærd, der medfører generel utryghed i plejeboligen hos de andre beboere eller personalet ved dennes ophold på fællesboligarealerne. I en sådan situation vil der hurtigt kunne skabes en forråelse af miljøet i arealerne samtidig med, at leveringen af hjælpen til de øvrige beboere vanskeliggøres. Den udviste adfærd skal være stærkt generende over for de øvrige beboere eller personalet for, at den kan være omfattet af denne bestemmelse, og det afgørende er adfærdens virkning på beboerne og personalet.

Regulering af besøg i den del af boligen, som beboeren alene råder over

Magtanvendelsesloven

§ 39. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan ikke træffe afgørelse om at begrænse konkrete besøgendes adgang i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan dog træffe afgørelse om, at visse besøgende, der over for personalet udviser en adfærd som nævnt i § 38, stk. 1, nr. 1 og 2, ikke må være til stede i denne del af boligen i de tidsrum, hvor der leveres visiteret hjælp

67. I forhold til den del af boligen, som beboeren alene har råderet over, kan der ikke træffes afgørelse om begrænsning af besøg. Dog kan det besluttet, at konkrete besøgende ikke må være til stede i de tidsrum, hvor der skal leveres visiteret hjælp efter loven, jf. § 39, stk. 2. For at en sådan beslutning kan træffes, kræver det, at den besøgende har udvist en adfærd, jf. § 38, stk. 1, nr. 1-2, der vanskeliggør personalets udførelse af nødvendige opgaver. Udgangspunktet er derfor, at der ikke kan træffes afgørelse om konkrete besøgendes ophold i denne del af boligen, men at der undtagelsesvist kan ske en regulering for at sikre leveringen af den nødvendige hjælp, der foregår i denne del af boligen som f.eks. hjælp til badning, toiletbesøg, sengelægning m.v.

Bestemmelsen er aktuel i de situationer, hvor der er et højt konfliktniveau mellem konkrete besøgende og personalet, og hvor konkrete besøgende har en chikanerende eller generende adfærd over for det personale, der skal levere hjælpen, i form af f.eks. overfusning.

Det er kun i de situationer, hvor der skal leveres visiteret hjælp, at konkrete besøgende kan blive mødt med en restriktion om, at de ikke må være til stede i denne del af boligen i det tidsrum, hvor hjælpen leveres. Derudover kan konkrete besøgendes ophold i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over, ikke reguleres, da det antages, at konkrete besøgende ikke er til gene for hverken de øvrige beboere eller det pågældende personale, så længe besøget finder sted i den del af boligen. Afgørende er, at der er tale om beboerens hjem. Hvis der er tale om generende adfærd m.v. i denne del af boligen, f.eks. i form af støjende adfærd, kan der henvises til den almindelige husorden m.v.

I praksis bør der findes en tålelig ordening således, at den konkrete besøgende må vente udenfor denne del af boligen, mens personalet leverer hjælpen, da formålet med reglen er at sikre, at personalet kan udføre de nødvendige opgaver uden at blive forulempet.

Beslutningskompetence

Magtandvælsesloven

§ 40. Afgørelser efter § 38, stk. 1, og § 39, stk. 2, træffes på et møde i kommunalbestyrelsen eller i det stående udvalg i kommunen i opholdskommunen.

Stk. 2. Forvaltningen kan dog træffe foreløbige afgørelser efter § 38, stk. 1 og § 39, stk. 2, som af hensyn til det øjeblikkelige behov ikke kan afvente, at sagen behandles i kommunalbestyrelsen eller det stående udvalg, jf. stk. 1.

Stk. 3. En foreløbig afgørelse efter stk. 2 skal snarest muligt efter iværksættelsen af afgørelsen forelægges til godkendelse hos den myndighed, der har kompetence til at træffe afgørelse efter stk. 1.

Stk. 4. Afgørelser efter § 38 og § 39, stk. 2, skal i det enkelte tilfælde begrænses til det absolut nødvendige. Omfanget og den tidsmæssige udstrækning af besøgsrestriktionen skal fremgå af afgørelsen. Det er herunder en betingelse for at træffe afgørelse, at mindre indgribende initiativer har været søgt anvendt over for den besøgende.

Stk. 5. Afgørelse efter § 38 og § 39, stk. 2, træffes over for såvel den besøgende som beboeren

68. Det er kommunalbestyrelsen eller det stående udvalg i kommunen i opholdskommunen, der på et møde skal træffe afgørelse om besøgsrestriktioner i henhold til § 38 og § 39, stk. 2, jf. § 40, stk. 1. Afgørelseskompetencen kan ikke delegeres til forvaltningen.

Det er op til den enkelte kommunalbestyrelse at beslutte, om den vil delegere kompetencen til at træffe afgørelse i sådanne sager til det relevante udvalg.

Foreløbige afgørelser

69. Ved uopsættelige sager kan forvaltningen i særlige tilfælde træffe foreløbige afgørelser, jf. § 40, stk. 2. Afgørende er, at der skal være tale om sager, hvor der er et øjeblikkeligt behov for at gennemtvinge en restriktion, som ikke kan afvente, at kommunalbestyrelsen eller det stående udvalg behandler sagen.

En sags uopsættelighed afhænger af den konkrete situation. Det er kommunalbestyrelsen, der nærmere fastlægger, hvor i forvaltningen afgørelser efter § 40, stk. 2, skal træffes.

Afgørelser, der træffes efter § 40, stk. 2, i henhold til §§ 38 og 39, stk. 2, skal snarest muligt efter iværksættelsen af afgørelsen forelægges til godkendelse i enten kommunalbestyrelsen eller det stående udvalg afhængigt af, hvor kompetencen er placeret, jf. § 40, stk. 3. Forvaltningen kan således have truffet en beslutning om en besøgsrestriktion, som efterfølgende underkendes af kommunalbestyrelsen eller af det stående udvalg, som er kompetent til at træffe afgørelsen, jf. § 40, stk. 1.

Det er ikke muligt at opstille en egentlig tidsramme for, hvornår man kan få en sag for, da dette afhænger af reglerne om kommunalbestyrelsesmøder, indkaldelser, dagsordener m.v., men det forudsættes, at det sker hurtigst muligt.

Afgørelsen

70. § 40, stk. 5, fastslår, at både beboeren og den konkrete besøgende er parter i en afgørelse efter §§ 38 og 39, stk. 2, hvilket medfører, at de almindelige sagsbehandlingsregler efter landstingslov om sagsbehandling i den offentlige forvaltning finder anvendelse over for alle sagens parter, herunder reglen om partshøring. Hvorvidt der kan være andre parter, afhænger af de konkrete omstændigheder i sagen.

§ 40, stk. 4, slår fast, at proportionalitetsprincippet gælder, når der træffes en afgørelse om begrænsning af konkrete besøgendes ophold på fællesboligarealer, jf. § 38, stk. 1, og regulering af konkrete besøgendes adgang i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over, jf. § 39, stk. 2. Dette indebærer således, at det er en betingelse for at kunne træffe en afgørelse om besøgsrestriktioner, at andre og mindre indgribende foranstaltninger er forsøgt anvendt. Hvilke foranstaltninger, der skal have været forsøgt anvendt, afhænger af den konkrete sag, men kommunalbestyrelsen skal sikre, at mindre indgribende initiativer har været søgt anvendt overfor den besøgende - eksempelvis konfliktmægling, venlige henstillinger og tilrettevisning. Det forudsættes, at afklaringen af eventuelle alternative tiltag er grundigt dokumenteret, jf. de forvaltningsretlige regler om sagens oplysning (officialprincippet).

Afgørelsen skal endvidere præcist angive omfanget af besøgsbegrænsningen, herunder en angivelse af, hvilke områder i bebyggelsen afgørelsen dækker og den tidsmæssige udstrækning.

Klageadgang

71. Afgørelser efter § 38 og § 39, stk. 2, er omfattet af de almindelige regler om klageadgang i magtanvendelseslovens § 48.

Kapitel 13

§ 42, sagsbehandlingsregler - indgreb efter § 36

Naalakkersuisoq for Families kompetence

Magtanvendelsesloven

§ 42. Naalakkersuisoq for Familie træffer afgørelse om optagelse i botilbud uden samtykke efter § 36, stk. 1 og 3, efter indstilling fra kommunalbestyrelsen i opholdskommunen. Afgørelsen skal træffes senest 2 uger efter modtagelse af kommunalbestyrelsens indstilling.

Stk. 2-5. ...

72. Kompetencen til at træffe afgørelse i sager om optagelse i særligt botilbud uden samtykke er henlagt til Naalakkersuisoq for Familie efter § 42, stk. 1. Naalakkersuisoq for Families kompetence omfatter således både sager, hvor der indstilles til flytning af en borger, som giver aktivt udtryk for sin modvilje, og sager, hvor der indstilles til flytning af en borger, som forholder sig passivt. Naalakkersuisoq for Familie træffer afgørelsen efter indstilling fra kommunalbestyrelsen og skal træffe afgørelsen senest 2 uger efter modtagelse af kommunalbestyrelsens indstilling.

En ægtefælle eller anden nærtstående, der deler bolig med pågældende, har også mulighed for at klage over kommunalbestyrelsens manglende indstilling om optagelse i særligt botilbud. I disse tilfælde kan der alene klages til Det sociale Ankenævn.

Kommunalbestyrelsens indstilling

Magtanvendelsesloven

§ 42. ...

Stk. 2. Indstillingen skal indeholde en redegørelse for:

- 1) grundlaget for, at betingelserne i § 36, stk. 1 og 3, anses for opfyldt,
- 2) den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte funktionsevne,
- 3) den hjælp og pleje, der har været iværksat eller har været tilbudt den pågældende eller familien, før indstilling om optagelse i et særligt botilbud blev besluttet,
- 4) indretningen af den nye bolig og den personlige hjælp, pleje og støtte m.v., som herefter vil kunne stilles til rådighed, og
- 5) personens egne samt de pårørendes og den eventuelle værges bemærkninger til flytningen.

Stk. 3-5. ...

73. Magtanvendelseslovens § 42 indeholder procedureregler for behandling af sager om optagelse af en borger i et særligt botilbud efter § 36. Kravene til kommunalbestyrelsens indstilling til Naalakkersuisoq for Familie findes i stk. 2.

Redegørelse for den hidtidige indsats m.v.

74. Kommunalbestyrelsens redegørelse for den hidtidige indsats m.v. skal, jf. § 42, stk. 2, indeholde:

- grundlaget for, at betingelserne i § 36 anses for opfyldt,
- den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte funktionsevne,
- den hjælp og pleje, der har været iværksat eller har været tilbudt borgeren eller familien, før indstillingen om optagelse i et særligt botilbud blev besluttet.

Redegørelsen for, at betingelserne i § 36 er opfyldt, skal tage udgangspunkt i den hjælp og pleje, der har været iværksat eller har været tilbudt, og beskrive, hvorfor denne er utilstrækkelig. Det skal endvidere beskrives, hvorfor det ikke er muligt at yde den tilstrækkelige hjælp i borgerens nuværende bolig. Hvis anden hjælp har været iværksat, skal dette også nævnes. Endvidere skal redegørelsen indeholde en beskrivelse af den antagne risiko for alvorlig personskade. Endelig skal redegørelsen beskrive, hvorfor undladelse af flytning vil være uforsvarlig samt de forhold, der må opfattes som udtryk for, at borgeren ikke kan overskue konsekvenserne af sine handlinger.

Redegørelsen kan tage udgangspunkt i eksisterende afgørelser om tildeling af personlig og praktisk hjælp.

Redegørelse for indretningen af den nye bolig m.v.

75. Kommunalbestyrelsens indstilling skal desuden, jf. § 42, stk. 2, indeholde en redegørelse for:

- indretning af den nye bolig og den personlige og praktiske hjælp, støtte m.v., som herefter vil kunne stilles til rådighed.

Redegørelsen for indretning af den nye bolig og den personlige og praktiske hjælp og støtte m.v., som vil kunne stilles til rådighed, skal beskrive det konkrete botilbud, som borgeren indstilles til optagelse i. Endvidere skal der foreligge en beskrivelse af de særlige tilbud om støtte, personlig og praktisk hjælp m.v., som tilbydes i tilknytning til botilbuddet m.v. Indstillingen bør indeholde en sammenfattende begrundelse for indstillingen.

En kommunalbestyrelse kan indstille en borger til optagelse i et af de botilbud, der er nævnt i lovens § 36, stk. 1.

Redegørelse for bemærkninger til flytningen

76. Endelig skal kommunalbestyrelsens indstilling, jf. § 42, stk. 2, indeholde en redegørelse for:

- borgerens egne samt de pårørendes og den eventuelle værges bemærkninger til flytningen.

Bemærkningerne vil hovedsagelig vedrøre de nævnte personers indstilling til flytningen, men kan også indeholde spørgsmål som f.eks. ægtefællens fortsatte boligforhold og økonomiske forhold.

Ægtefællens særlige klageadgang

Magtanvendelsesloven

§ 42. ...

Stk. 3. En ægtefælle eller anden nærtstående person, der deler bolig med den person, som sagen vedrører, er berettiget til at klage over kommunalbestyrelsens afslag på at indstille til optagelse i særlige botilbud efter denne bestemmelse. Klagen kan indbringes for Det Sociale ankenævn.

Stk. 4-5. ...

77. En ægtefælle eller en anden nærtstående person, som deler bolig med en borger med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, er berettiget til at klage over kommunalbestyrelsens afslag på at indstille borgeren til flytning. Den særlige klageadgang fremgår af § 42, stk. 3.

Bestemmelsen omhandler de situationer, hvor borgerens funktionsnedsættelse og de forskellige foranstaltninger i hjemmet vanskeliggør ægtefællens eller den nærtståendes tilværelse i hjemmet.

Værgebeskikkelse

Magtanvendelsesloven

§ 42. ...

Stk. 4. Har den pågældende ikke allerede en værge, skal kommunalbestyrelsen, når der indstilles til flytning, anmode kredsretten om at beskikke en værge efter myndighedsloven.

Stk. 5. ...

78. Der henvises til myndighedsloven.

Kommunalbestyrelsen skal senest på tidspunktet for fremsendelse af indstillingen til Naalakkersuisoq for Familie anmode kredsretten om at beskikke en værge. Da der må påregnes en vis sagsbehandlingstid i kredsretten, bør anmodningen fremsendes til kredsretten så tidligt som muligt i sagsforløbet.

Fuldbyrkelse af afgørelse om flytning

Magtanvendelsesloven

§ 42. ...

Stk. 5. Kommunen kan om fornødent anmode om bistand af politiet til at gennemføre en afgørelse om flytning.

79. En afgørelse om optagelse i et særligt botilbud gennemføres af kommunalbestyrelsen, som har afgivet indstilling i sagen. En klage over en afgørelse efter § 36 om optagelse i særlige botilbud uden samtykke har opsættende virkning, jf. § 49, stk. 4. Naalakkersuisoq for Familie kan dog beslutte, at en afgørelse kan iværksættes straks, jf. § 49, stk. 4, 2. pkt.

Der er ingen frist for iværksættelse af flytningen.

Flytningen, dvs. fuldbyrkelsen af afgørelsen, skal foretages i overensstemmelse med reglen i § 30, stk. 3, hvorefter magtanvendelse skal »udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende og andre tilstedeværende, således at der ikke forvoldes unødigt krænkelser eller ulempe.«

Efter § 42, stk. 5, kan kommunalbestyrelsen om fornødent anmode om bistand af politiet til at gennemføre en afgørelse om flytning. Henvendelsen til politiet bør så vidt muligt ske skriftligt, eventuelt ledsaget af kopi af nævnets afgørelse. Henvendelsen skal angive, hvilken bistand der ønskes, og hvorfor det anses for nødvendigt med politiets bistand. Kommunalbestyrelsen kan endvidere anmode om, at politiet ikke optræder i uniform, såfremt dette ud fra en konkret vurdering må anses for at være en fordel.

Kapitel 14

Klageregler og tilsyn

80. Klager over godkendelser og afgørelser indgives gennem den myndighed, der har truffet afgørelsen.

Generelt om klage til Det Sociale Ankenævn

Magtanvendelsesloven

§ 48. Kommunalbestyrelsens afgørelser efter §§ 31, 33, 34, 35, 36, stk. 2, 38, 39, stk. 2 og § 42, stk. 3 kan indbringes for Det Sociale Ankenævn inden for fire uger efter modtagelsen af afgørelsen.

Stk. 2. En ægtefælle, en pårørende, en værge eller en anden repræsentant for den person, som foranstaltningen vedrører, kan klage over kommunalbestyrelsens beslutning, når den person, som afgørelsen vedrører, ikke selv er i stand til at klage.

De almindelige klageveje

81. Klage over disse afgørelser kan i henhold til § 48 indbringes for Det Sociale Ankenævn efter de almindelige klageregler i landstingsforordning om socialvæsenets styrelse og organisation § 8.

For at sikre, at Det Sociale Ankenævn kan efterprøve disse sager, selvom den pågældende forholder sig passivt eller ikke er i stand til selv at klage, kan en pårørende eller en repræsentant indbringe klagen for Det Sociale Ankenævn. Det kan f.eks. være

en ægtefælle, samlever, søskende, bisidder, advokat eller en værge, der på den pågældendes vegne sørger for, at sagen bliver indbragt for det sociale nævn.

Klage til Det Sociale Ankenævn – optagelse i særlige botilbud uden samtykke

Magtanvendelsesloven

§ 49. Naalakkersuisoq for Families afgørelser efter § 42 om optagelse i bestemte botilbud efter § 36, stk. 1 og 3, kan indbringes for Det Sociale Ankenævn inden for fire uger efter modtagelsen af afgørelsen.

Stk. 2. Det er den person, som afgørelsen vedrører, eller kommunalbestyrelsen, der kan klage over de afgørelser, der er nævnt i stk. 1.

Stk. 3. En ægtefælle, en pårørende, en værge eller en anden repræsentant for den person, som foranstaltningen vedrører, kan klage over Naalakkersuisoq for Families afgørelse, når den person, som afgørelsen vedrører, ikke selv er i stand til at klage.

Stk. 4. ...

82. Når kommunalbestyrelsen uden pågældendes samtykke, dvs. når den pågældende udviser aktiv modstand/modvilje eller passivitet, indstiller til Naalakkersuisoq for Familie, at der træffes afgørelse om optagelse af en borger i et særligt botilbud uden borgerens samtykke, gælder der særlige retssikkerhedsgarantier for sagsbehandlingen jf. de krav til sagens oplysning der fremgår af lovens § 42.

Naalakkersuisoq for Families afgørelse i disse sager, dvs. sager efter § 36, stk. 1, og § 36, stk. 3, er førsteinstansafgørelser. Klage over disse afgørelser kan indbringes for Det Sociale Ankenævn efter § 49.

Det samme gælder, hvis kommunalbestyrelsen for en borger omfattet af personkredsen efter § 36, stk. 2, har truffet beslutning om, at betingelserne for flytning efter § 36, stk. 2, er opfyldt, men hvor den pågældendes værge ikke er enig heri.

I så fald vil den pågældende ikke have modsat sig flytning, men den pågældende vil heller ikke have givet et informeret samtykke til flytningen.

I disse tilfælde gælder proceduren efter § 36, stk. 1.

Førsteinstansafgørelse m.v.

83. Hvis kommunalbestyrelsen har truffet beslutning om, at betingelserne for flytning efter § 36, stk. 2, er opfyldt og den pågældendes værge er enig heri, vil kommunalbestyrelsens beslutning få karakter af en afgørelse, som herefter bliver førsteinstansafgørelsen. Denne afgørelse vil efter bestemmelsen i § 36, stk. 5, 1. pkt., kunne påklages til Det Sociale Ankenævn.

Klagefristen er fire uger fra afgørelsen er meddelt klageren.

Som en særlig retsgaranti i forbindelse med sager om optagelse i særlige botilbud uden samtykke har en klage over denne type afgørelse opsættende virkning, jf. § 49, stk. 4, med mindre Naalakkersuisoq for Familie jf. § 49, stk. 4, 2. pkt. har bestemt at afgørelsen kan gennemføres straks. Se i øvrigt kapitel 11 og 13.

Opsættende virkning

Magtanvendelsesloven

§ 49.

Stk. 1-3...

Stk. 4. Klage til Det Sociale Ankenævn efter stk. 1-3, har opsættende virkning. Hvis særlige forhold gør det påkrævet, træffer Naalakkersuisoq for Familie samtidig med afgørelsen efter § 42 afgørelse om at optagelsen skal iværksættes straks. Afgørelsen om at ophæve en opsættende virkning kan ikke indbringes for Det Sociale Ankenævn.

84. At en klage har opsættende virkning betyder, at fuldbyrdelsen af afgørelsen udskydes, indtil klageinstansen har truffet afgørelse. Det kan være vigtigt, at en afgørelse ikke iværksættes, fordi der herved kunne ske en uoprettelig skade. Dette gælder især i sager, hvor afgørelsen har en meget indgribende betydning for den pågældendes privatliv.

Hovedreglen i sociale sager er, at en klage over en social myndigheds afgørelse ikke har opsættende virkning.

Opsættende virkning - klage over optagelse i særlige botilbud uden samtykke

Optagelse i et særligt botilbud uden samtykke er af så omfattende og indgribende karakter, at der er behov for, at klageren kan blive i boligen, indtil Det Sociale Ankenævn har truffet afgørelse i sagen, bl.a. således at personen undgår tab af den hidtidige bolig, hvis Det Sociale Ankenævn ændrer Naalakkersuisoq for Families afgørelse.

En klage over en afgørelse efter § 36 om optagelse i et særligt botilbud uden samtykke har automatisk opsættende virkning. Klageren, dennes advokat eller repræsentant behøver derfor ikke særskilt at bede om, at klagen får opsættende virkning. Hvis der klages over Naalakkersuisoq for Families afgørelse, skal optagelsen i det særlige botilbud sættes i bero, indtil Det Sociale Ankenævn har truffet afgørelse.

Kommunalbestyrelsen kan således ikke lovligt iværksætte fuldbyrdelsen af en afgørelse om flytning uden samtykke, truffet af Naalakkersuisoq for Familie, hvis der klages over afgørelsen. Da der er en klagefrist på 4 uger, må fuldbyrdelsen afvente denne frist.

I visse situationer kan der imidlertid være særlige forhold, der gør det påkrævet at iværksætte en optagelse i et særligt botilbud straks. Behovet for hjælp kan være så overhængende, at flytningen ikke kan udskydes længere. Naalakkersuisoq for Familie kan i sådanne tilfælde, samtidig med afgørelsen om optagelse i særlige botilbud uden samtykke, beslutte, at afgørelsen om at flytte pågældende skal sættes i værk straks.

Hvis der f.eks. i den hidtidige bolig også er en ægtefælle, kan hensynet til denne ægtefælle betyde, at optagelsen i det særlige botilbud ikke kan udsættes yderligere. Hvis pågældende bor alene, kan der trods massiv hjælp f.eks. være stor risiko for, at personen skader sig selv i den hidtidige bolig. Det kan eksempelvis være, fordi boligen ikke er indrettet til de særlige behov, eller fordi personen ved sine handlinger eller undladelser er til fare for andre.

Naalakkersuisoq for Familie skal ved sin beslutning om, hvorvidt den opsættende virkning af en klage bør ophæves, især lægge vægt på hensynet til at forhindre den pågældende i at skade både sig selv eller andre, f.eks. i forbindelse med brug af hjemmets forskellige installationer, såsom el- og gaskomfur, eller ved at udsætte sig for fare i trafikken.

Hensynet til ægtefælle eller andre pårørende, som lever sammen med den pågældende, skal også indgå i afgørelsen. Der kan f.eks. være situationer, hvor pårørende pga. den pågældendes tilstand ikke magter at passe pågældende i hjemmet, eller situationer, hvor den pågældende afviser at modtage eksempelvis ægtefællens pleje eller omsorg.

Det kan i sådanne situationer skønnes nødvendigt at iværksætte en optagelse i særligt botilbud straks, fordi den nødvendige hjælp ikke kan ydes i hjemmet.

Den opsættende virkning gælder alene, hvor personen eller dennes repræsentant indbringer en klage over en afgørelse truffet efter §§ 36 og 42 til Det Sociale Ankenævn. En ægtefælle eller anden nærtstående kan alene klage efter § 42, stk. 3, til Det Sociale Ankenævn over et afslag på optagelse i et særligt botilbud. Opsættende virkning bliver derfor ikke i dette tilfælde aktuel.

Afgørelsen om ophør af den opsættende virkning af en klage efter § 49, stk. 4, 2. pkt., dvs. en afgørelse om sagsbehandlingen, træffes samtidig med selve afgørelsen om optagelse i et særligt botilbud. Da afgørelsen om at ophæve klagens opsættende virkning er begrundet i særlige omstændigheder, som gør det påkrævet at iværksætte optagelsen straks, kan en klage over Naalakkersuisoq for Families afgørelse om at ophæve den opsættende virkning ikke indbringes for Det Sociale Ankenævn.

Domstolsprøvelse m.v.

Magtanvendelsesloven

§ 50. Klageren kan kræve Det Sociale Ankenævns afgørelse forelagt for retten efter reglerne i Retsplejelov for Grønland kapitel 28, når Det Sociale Ankenævns afgørelser omhandler:

- 1) tilbageholdelse i boligen m.v. efter § 34 eller
- 2) optagelse i særlige botilbud efter § 36.

85. Tilbageholdelse i boligen og optagelse i særlige botilbud uden samtykke er de alvorligste indgreb i den personlige frihed, og der er derfor særlig adgang til at få prøvet disse indgreb ved domstolssystemet.

Klage over Naalakkersuisoq for Families afgørelse efter § 42 om optagelse af en person i særligt botilbud uden samtykke kan indbringes for Det Sociale Ankenævn.

Det Sociale Ankenævns afgørelser om optagelse i botilbud uden samtykke efter § 36 og om tilbageholdelse i boligen efter § 34 kan indbringes for retten efter reglerne i Retsplejelov for Grønlands kapitel 28.

Efter grundlovens § 71, stk. 6, skal lovligheden af en administrativ frihedsberøvelse kunne forelægges de almindelige domstole eller anden dømmende myndighed til prøvelse.

Grundlovsbestemmelsen skal sikre, at der er en let adgang til at få prøvet lovligheden af en administrativ frihedsberøvelse af domstolene blot ved fremsættelse af begæring herom.

I medfør af § 50 kan Det Sociale Ankenævns afgørelser i sager om tilbageholdelse i boligen og om optagelse i særlige botilbud uden samtykke indbringes for retten af den person, som afgørelsen vedrører, eller af den, der handler på hans vegne. Forelæggelse for retten kan ske ved henvendelse til Det Sociale Ankenævn. Det Sociale Ankenævn sørger herefter for, at sagen indbringes for retten.

Fristen for at forlange sagen indbragt for domstolene er 4 uger efter, at klageren eller dennes repræsentant, advokat eller værge har fået meddelelsen om afgørelsen.

Tilsyn

86. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen har pligt til at føre tilsyn med, at borgerne, der opholder sig i den pågældende kommune bliver behandlet efter loven. Samtidig har kommunalbestyrelsen pligt til at følge udviklingen i anvendelsen af magt med henblik på en vurdering af behovet for opfølgning, jf. § 58.

Som grundlag for tilsynet specielt vedrørende magtanvendelser er de løbende indberetninger om magtanvendelser et vigtigt element for så vidt angår tilrettelæggelsen af den socialpædagogiske indsats m.v.

Tilsyn efter grundlovens § 71

87. I § 51 er det fastsat, at borgere omfattet af foranstaltninger efter § 34 (tilbageholdelse i boligen) skal underrettes om adgangen til at rette henvendelse til Folketingets udvalg i henhold til grundlovens § 71, stk. 7, om tilsyn med borgere, der er underkastet administrativ frihedsberøvelse. Der skal også ske underretning, hvis der er givet samtykke til foranstaltningen.

Kapitel 15

Registrering og indberetning

Magtanvendelsesloven

§ 53. Optagelse i botilbud efter § 36 og enhver form for magtanvendelse, herunder magtanvendelse i forbindelse med foranstaltninger efter §§ 30-35, skal registreres og indberettes af botilbuddet til kommunalbestyrelsen i opholdskommunen og Naalakkersuisut.

Stk. 2. Registrering og indberetning efter afsnit III, skal ske på særlige indberetningsskemaer udarbejdet af Naalakkersuisut.

88. Hver gang, der iværksættes indgreb i den personlige frihed, skal indgrebet registreres og indberettes til kommunalbestyrelsen i opholdskommunen og Naalakkersuisut på et skema udarbejdet af Naalakkersuisut.

Dvs. at både optagelse i særlige botilbud efter § 36, lovligt iværksatte foranstaltninger efter §§ 31 - 35, nødværge og nødret og endelig ulovlige indgreb samt magtanvendelse iværksat med samtykke skal registreres og indberettes.

Det fremgår af lovens §§ 54-56, hvornår Indberetning af iværksatte foranstaltninger skal.

Registreringspligten for lovligt iværksatte foranstaltninger knytter sig til selve iværksættelsen af en godkendt foranstaltning. Registreringen skal derfor ikke gentages for hver gang, der dagligt gøres brug af en godkendt foranstaltning. Benyttes tilladelsen til magtanvendelse kontinuerligt på samme forhold over en periode kan det i indberetningen nævnes, at tilladelsen har været benyttet i f.eks. tandbørstningssituationer dagligt (evt. to eller tre gange dagligt) i perioden fra dato x til dato y. Bliver der behov for at anvende tilladelsen til andre hygiejnesituationer, omfattet af tilladelsen, skal dette ligeledes indberettes, herunder hvornår forholdet har fundet sted.

Kommunalbestyrelsens vurdering

89. På baggrund af indberetningerne vurderer kommunalbestyrelsen, om der er behov for påtale eller anden form for opfølgning, og der udarbejdes en årlig beretning over magtanvendelsen, som forelægges for kommunalbestyrelsen og Naalakkersuisut, jf. § 58.

Det er således væsentligt, at der løbende er politisk bevågenhed om disse forhold, og at problemer og metoder kan indgå i en dialog mellem kommunalbestyrelsen og brugerorganisationer samt eventuelle ældreråd, handicapråd og pårørende.

I medfør af § 58, stk. 2, skal der forelægges en årlig beretning for kommunalbestyrelsen.

Kapitel 16

Nødværge og nødret – kriminallov for Grønlands §§ 9 og 10

90. Kriminallov for Grønland indeholder nogle bestemmelser, der som udgangspunkt forbyder personer, herunder det offentlige plejepersonale, at foretage bestemte handlinger over for andre, herunder de borgere, der er omfattet af personkredsen i § 3. Hvis betingelserne for nødret eller nødværge er opfyldt, vil sådanne handlinger kunne blive straffrie.

For både nødværge og nødret er det vigtigt at bemærke, at der er tale om ekstraordinær hjemmel til brug i ekstraordinære situationer. Bestemmelserne kan derfor ikke anvendes som hjemmelsgrundlag for at foretage jævnlige forekommende tvangsmæssige indgreb. Nødværge og nødret kan kun anvendes som hjemmel til handlinger af forsvarsmæssig karakter og kan ikke anvendes som hjemmel til at foretage aktive handlinger, der ikke er strengt nødvendige for at værne om beskyttede retsgoder.

Kriminallov for Grønland

§ 9. Over for personer, der har handlet i nødværge, finder denne lovs foranstaltninger ikke anvendelse, i det omfang handlingerne

har været nødvendige for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb og ikke åbenbart går ud over, hvad der under hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydninger forsvarligt.

Stk. 2...

Handlinger, der har været nødvendige for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb, kan efter kriminallovens § 9, stk. 1, være straffri. Det forudsætter dog, at afværgehandlingen ikke åbenbart går ud over, hvad der er forsvarligt under hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning.

Bestemmelsen beskriver forudsætningerne for straffrit at afværge et angreb på et retsgode, men siger intet om, hvad angrebet skal være rettet mod. Det vil typisk dreje sig om fysiske angreb på f.eks. liv, legeme, personlig frihed og formuegenstande. Det kan f.eks. være angreb i form af vold, brandstiftelse og tingsbeskadigelse, men kan også være krænkelse af blufærdighed.

Bestemmelsen finder også anvendelse, når angriberen er psykisk utilregnelig, selvom angriberen i sådanne tilfælde vil være strafuegnet. I disse situationer er der dog en videre pligt end normalt til at vælge flugt eller opgive det angrebne gode, hvis dette er muligt i situationen.

Der er indbygget et krav om forholdsmæssighed (proportionalitet) mellem angrebet og den handling, der imødegår angrebet, således at ikke ethvert angreb kan gøre enhver handling straffri. Afværgehandlingen må ikke gå åbenbart ud over, hvad der er forsvarligt. Der kan med andre ord ikke angives nøjagtige grænser for, hvilke handlinger der er straffrie, men straffrihed forudsætter, at handlingen aktuelt sker for at afværge et angreb. Afværgehandlingen skal rettes mod angriberen selv, aldrig mod en tredje person.

Grænsen for, hvilke handlinger af forebyggende karakter der kan foretages med hjemmel i nødværgbestemmelsen, må findes ud fra en bedømmelse af, hvornår den truende handling er konkretiseret i en grad, der gør, at den betegnes som påbegyndt eller overhængende. Hvis angrebet endnu ikke er påbegyndt, skal det være så umiddelbart truende, at der er grund til at afværge det allerede nu. Er der tid til at vente, f.eks. fordi der endnu kun er tale om en verbal trussel, vil dette som regel være ensbetydende med, at modhandlingen endnu ikke er nødvendig. Den truende må da gribe til de lovlige afværgemidler, som tiden tillader. Afværgehandlingen skal være nødvendig, hvilket vil sige, at der ikke er tale om nødværge, hvis en mindre indgribende foranstaltning kunne have opfyldt formålet. Nødværge kan derfor ikke anvendes i rent præventivt øjemed.

Kriminallov for Grønland

§ 10. Denne lovs foranstaltninger finder ikke anvendelse over for personer, der har foretaget handlinger, som var nødvendige for at afværge truende skade på person eller gods, når lovovertrædelsen måtte anses for at være af forholdsvis underordnet betydning.

Kriminallov for Grønlands § 10 om nødret er et udslag af en almindelig grundsætning om, at nød - til en vis grad - bryder alle love. Nødret er i praksis kun aktuel, når nødværge ikke finder anvendelse.

En ellers strafbar handling kan være straffri, når den er nødvendig for at afværge truende skade på person eller gods, og lovovertrædelsen må anses for at være af forholdsvis underordnet betydning.

Bestemmelsen finder anvendelse ved truende integritetskrænkelser, legemsskade eller skade på fysiske genstande. Faren kan f.eks. skyldes akut sygdom, tekniske svigt i installationer og maskiner eller naturbegivenheder såsom tordenvejr, oversvømmelse og selvantændelse.

Det er et krav, at der er en væsentlig forskel mellem den truende skade, der afværges, og den (ellers strafbare) handling, der afværger faren. F.eks. vil forsætlig legemsbeskadigelse og andre i sig selv grove handlinger kun være straffri midler til at afværge en truende større skade.

I modsætning til nødværgesituationerne kan handlinger i nødretssituationer rettes mod andre end den, der angriber.

I nødretssituationer er der ikke hjemmel til straffrihed, hvis grænsen for lovlig afværgelse er overskredet på grund af skræk eller ophidselse fremkaldt af situationen.